

1.02 Pregledni znanstveni članek

UDK 347.9(497.4Celje)"1956/..."

Prejeto: 2. 10. 2014

Javno pravobranilstvo – advokat države

Pregled razvoja institucije skozi gradivo Javnega pravobranilstva v Celju

METKA BUKOŠEK

mag., arhivska svetovalka

Zgodovinski arhiv Celje, Teharska cesta 1, SI-3000 Celje

e-pošta: metka.bukosek@guest.arnes.si

Izvleček

Gradivo javnih pravobranilstev predstavlja bogat vir za preučevanje razvoja tega organa. Skozi oči pravobranilske uprave lahko sledimo njihovem boju za uvrstitev med pravosodne organe ter dolgoletnemu trudu za jasnejšo razmejitev njihovega delokroga, saj so jih poskušali večkrat ukiniti in njihovo dejavnost prenesti na tožilstva. Z uvedbo Družbenega pravobranilca samoupravljanja je država dodatno zabrisala meje njihove pristojnosti in pospešila njihov boj za obstoj te institucije.

Abstract

THE PUBLIC (STATE) ATTORNEY'S OFFICE –THE ADVOCATE OF THE STATE
A REVIEW OF THE DEVELOPMENT OF THE INSTITUTION THROUGH THE
RECORDS OF THE PUBLIC (STATE) ATTORNEY'S OFFICE IN CELJE

The records of a public (state) attorney's office are an indispensable source for studying the development of such a state body. Through the eyes of the administration of the public attorney's office, one can follow their struggle to be included among the judicial authorities and their efforts for a clearer definition of their sphere of activities, since there were many attempts to cancel them and turn their activities over to the prosecutor's office. With the introduction of the Social Attorney for Self-Management, the state additionally blurred the boundaries of their jurisdiction and encouraged the institution's struggle for existence.

Ključne besede:

pravobranilstvo,
javno
pravobranilstvo,
državno
pravobranilstvo,
pravobranilski
red,
državni organi

Key-words:

attorneys, public
attorney's office,
state attorney's
office, rules of the
public (state)
attorney's office,
state bodies

UVOD

Zgodovinski arhiv Celje je januarja 2013 prevzel gradivo zunanjega oddelka Državnega pravobranilstva Republike Slovenije v Celju. Kljub zavajajočim podatkom, da se gradivo javnega pravobranilstva v Celju ni ohranilo, se je pri podrobnem pregledu neurejenega arhiva celjskega zunanjega oddelka izkazalo, da se je njihovo gradivo od ustanovitve leta 1956 do danes ohranilo skoraj v celoti. Bogat vir za preučevanje razvoja in delovanja javnih pravobranilstev v Sloveniji predstavlja gradivo pravobranilske uprave, saj je z redkimi vsebinskimi luknjami v posameznih letnikih odlično ohranjeno. Čeprav je s predstavitvijo razvoja pravobranilske zakonodaje podala temelje že dr. Jelka Melik v svojem prispevku z naslovom *Državni pravobranilec Republike Slovenije in njegovi predhodniki*,¹ se mi je pri pregledovanju gradiva celjske pravobranilske uprave zdelo primerno, da prikažem dolgoletni boj te institucije za obstanek.

KRATEK ZGODOVINSKI ORIS RAZVOJA PRAVOBRANILSTVA DO LETA 1952

Zastopanje države s strani za to posebej postavljenega organa ni produkt novejše zgodovine, saj segajo potrebe po varstvu finančnih interesov države v srednjeevropskem prostoru globoko v preteklost. V srednjem veku je obstajala posebna služba fiskala, imenovana tudi fiskalus fisci. Fiskal je imel v rokah aktivno in pasivno procesualno zastopstvo deželnega kneza glede vseh premoženjskih zahtevkov, ne glede na pravni temelj in naslov. Oblast deželnega kneza je bila tako velika, da je posegal na vsa področja družbenega življenja. Tako je fiskal posegal v civilne, kazenske in upravne zadeve ter v vse tiste zadeve, kjer je šlo za varstvo javnih interesov.

Za razvoj javnega pravobranilstva je posebej pomembno leto 1851, ko je bila po naredbi avstrijskega ministra za finance z dne 13. avgusta 1851 ustanovljena finančna prokuratura, ki je pokrivala tudi naše ozemlje. Njene naloge so bile zastopanje države pred sodišči glede državnega premoženja ter skladov, ki so se napajali iz tega premoženja, dajanje pravnih mnenj in sodelovanje pri sklepanju pravnih poslov. Poslovanje prokurate je najprej urejalo službeno navodilo z dne 16. februarja 1855, potem pa službeno navodilo z dne 9. marca 1898, ki je dokončno opredelilo njen status. Finančna prokuratura je tako postala zakonito državno odvetništvo s statusom državnega organa, ki je bil neposredno podrejen finančnemu ministrstvu. Za današnji status je pomembno predvsem dejstvo, da so finančne prokurate dajale pravna mnenja samo na zahtevo državne oblasti in da je tako mnenje imelo le interni pomen. Zaradi svojega statusa državnega organa ni smela samostojno razpolagati z zahtevki, temveč je potrebovala predhodno dovoljenje pristojnega upravnega organa (sklenitev poravnave, pripoznave, odpoved zahtevku). Kadar so obstajali utemeljeni razlogi za to, je lahko dejanje opravila sama, a ga je morala pozneje utemeljiti. Finančna prokuratura je smela zastopati tudi javne interese pred sodišči, če za njihovo varstvo ni bilo drugega pristojnega organa in jo je za to pooblastil pristojni organ (na primer izpodbijanje sklepa, s katerim je bilo zemljišče javnega dobra pripisano k zemljišču v zasebni lasti). Zastopanje občin ni bilo v pristojnosti finančne prokurate.

Prva jugoslovanska ureditev državne prokurate je nastala leta 1918, in sicer z uredbo z dne 25. februarja 1918, uredbo z dne 10. julija 1926 in z Zakonom o organizaciji finančne uprave z dne 7. decembra 1929 z nalogo zastopanja države glede njenih premoženjskih interesov pred sodišči in drugimi upravnimi

¹ Melik: *Državni pravobranilec*, str. 273–279.

organi v civilnih, kazenskih in upravnih zadevah. Na zahtevo državne oblasti so dajale v vseh pomembnih zadevah tudi pravna mnenja ter opravljala druge naloge po posebnih zakonih. Državno pravobranilstvo je bilo še vedno organ finančnega ministrstva. Zakon o državnem pravobranilstvu z dne 15. julija 1934 je predstavljal nov korak v razvoju, saj je državno pravobranilstvo uredil za celo državo. Pri Ministrstvu za finance je bilo ustanovljeno Vrhovno državno pravobranilstvo, ki je bilo neposredno podrejeno ministru za finance. Teritorialno so bila državna pravobranilstva organizirana po območjih apelacijskih sodišč. Državna pravobranilstva so zastopala banovine, po naredbi ministra za finance z dne 24. novembra 1934 tudi sklade, ki jih je upravljala in financirala država, niso pa zastopala občin. Za današnji razvoj je bilo pomembno določilo, da je bilo potrebno vse pogodbe, ki so jih sklepali država ali pravne osebe, katerih premoženjske interese je zastopalo državno pravobranilstvo ter je vrednost presejala v zakonu določen znesek, poslati pred končno sklenitvijo državnemu pravobranilstvu (zaradi pravnega mnenja in pripomb). Do tedaj takšne obveznosti državnih organov in organizacij ni bilo. Državni pravobranilec je lahko nastopal samostojno, če zadeva ni presegla določene vrednosti (tedaj 1.000 din). Pri Vrhovnem državnem pravobranilstvu je obstajal stalni pravniški odbor devetih članov, ki je dajal na zahtevo ministra za finance posvetovalna mnenja o zadevah, ki so mu bila poslana v presojo.²

Po drugi svetovni vojni so bila z zakonom z dne 23. aprila 1945 (Ur. l. FLRJ, št. 24/52) odpravljena Vrhovno državno pravobranilstvo in državna pravobranilstva, njihovi posli pa so bili preneseni na Javnega tožilca DFJ in njegove podrejene organe. Z zakonom o zastopanju uradov, ustanov, podjetij in organizacij javnega značaja z dne 3. avgusta 1945 (Ur. l. DFJ, št. 56/45), ki je bil potrjen, spremenjen in dopolnjen z Zakonom o zastopanju države in javnih organizacij pred sodišči in upravnimi organi ter v premoženjsko pravnih razmerjih z dne 30. oktobra 1946 (Ur. l. FLRJ, št. 88/46), je bilo glede zastopanja določeno, da družbenopolitične skupnosti, ustanove ter državna podjetja zastopajo z zakonom ali statutom določeni predstavniki njihovih organov. Ti so lahko prenesli pooblastilo tudi na druge osebe. Za sklenitev poravnave, pripoznanje tožbenega zahtevka ali za odpoved tožbenemu zahtevku so morali dobiti vnaprejšnjo privolitev ustreznega organa, to je vlade, izvršilnega odbora oziroma ljudskega odbora. Takšna ureditev zastopanja države oziroma njenih premoženjskih koristi je ustrezala takratnemu administrativno vodenemu gospodarjenju.³

Pozneje je gospodarjenje državnih podjetij prešlo na delovne kolektive, in sicer s Temeljnimi zakonom o gospodarjenju z državnimi gospodarskimi podjetji in višjimi gospodarskimi združenji po delovnih kolektivih z dne 2. julija 1950 (Ur. l. FLRJ, št. 43/50). Po tem zakonu je za zastopanje podjetja pred državnimi organi in v pravnih razmerjih do posameznih fizičnih in pravnih oseb postal pristojen direktor.

Ker predpisi o zastopanju niso več ustrezali novemu stanju, so bili razveljavljeni z novim Zakonom o javnem pravobranilstvu z dne 10. aprila 1952 (Ur. l., št. 24/52). Po tem zakonu je bilo pri finančnem ministrstvu FLRJ ustanovljeno Zvezno javno pravobranilstvo, pri finančnih ministrstvih ljudskih republik republiško javno pravobranilstvo, predstavniška telesa avtonomnih enot in ljudski odbori večjih okrajev in mest pa so s privolitvijo Prezidija ljudske skupščine lahko ustanovila javna pravobranilstva avtonomne enote oziroma okraja ali mesta. Del javnega pravobranilca je nadzoroval in mu dajal navodila finančni minister oziroma finančni organ avtonomne enote ter predsednik ljudskega odbora.

² SI_ZAC 1466/001/00242, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: Kolegij javnih pravobranilcev, AŠ 4.

³ Tratar: Prehojena pot, str. 159–171.

Po tem zakonu so bile naloge javnega pravobranilstva naslednje:

- da v premoženjsko-pravnih zadevah zastopa politično teritorialne enote in njihove zavode, ki jim je priznana lastnost pravne osebe, pred sodišči in državnimi upravnimi organi;
- sproži upravni spor, če je z upravno odločbo kršen zakon v korist posameznika ali pravne osebe;
- opravlja druge, s posebnimi predpisi določene zadeve, in tudi druga zastopstva, ki jih naloži finančni minister;
- daje državnim organom in zavodom mnenje o vprašanih, ki se tičejo pogodb in drugih premoženjskopravnih zadev, če je zanje po predpisih vlade FLRJ treba zahtevati tako mnenje.

Zvezni javni pravobranilec je zastopal politično teritorialne enote in njihove zavode tudi pred tujimi sodišči in organi, če je bilo po predpisih te države to mogoče. Javnemu pravobranilcu je bila dana večja samostojnost odločanja o smotrnosti procesualnih dejanj. Svoje dejanje je moral samo opravičiti. Javno pravobranilstvo po zakonu iz leta 1952 se po svojih nalogah ni bistveno ločilo od starojugoslovanskega, vendar ni bilo več organizirano centralistično.

ZAKON O JAVNEM PRAVOBRANILSTVU IZ LETA 1955

Samostojnost izven javne uprave je javno pravobranilstvo dobilo šele z Zakonom o javnem pravobranilstvu iz leta 1955 (Ur. l. FLRJ, št 51/55). Sicer zakon javno pravobranilstvo še ni opredeljeval kot organ družbenopolitične skupnosti, vendar pa je bila iz njegovih določb razvidna njegova funkcija zastopnika družbenopolitične skupnosti glede premoženjskih pravic in obveznosti. Javni pravobranilec je imel tudi pravico nastopanja v kazenskem (adhezijskem) postopku. Pravobranilstvo je bilo tako organizirano kot decentraliziran državni organ politično-teritorialne enote in z izrazitim značajem organa pravosodne službe. Pri opravljanju nalog iz svojega področja dela je delovalo namreč na enak način kot javno tožilstvo ali odvetništvo. Z razvojem sodstva v smeri prilagajanja komunalnemu sistemu in s povečanjem števila okrajnih sodišč pa so rasle tudi njegove naloge. V začetku leta 1952 so delovala samo zvezno javno pravobranilstvo ter republiška javna pravobranilstva, v letu 1955 pa so bila ustanovljena že okrajna javna pravobranilstva. Leta 1957 so v nekaterih občinah začela poslovati tudi občinska javna pravobranilstva.

Vendar je praksa kmalu pokazala, da je zakon iz leta 1955 zastarel. Predvsem je pravobranilce ovirala nedorečenost položaja tega instituta. Ne glede na veljavne zakonite in ustavne določbe o poslovanju javnega pravobranilstva in o njegovi pristojnosti so namreč nekateri vodilni funkcionarji upravnega aparata v občinah in v okrajih poskušali ovirati redno delovanje občinskega in okrajnega javnega pravobranilstva s tem, da mu niso dali niti ustreznih kadrov niti primernih poslovnih prostorov in drugih materialnih pripomočkov ter finančnih sredstev za normalno poslovanje. Čeprav je bilo znano, da je bil po predpisih, ki so bili veljavni, javni pravobranilec zakoniti pravni zastopnik določenih pravnih oseb in je opravljal tudi druge, z zakonom določene naloge, ki niso bile samo upravnega značaja, so ga kljub temu nekateri uvrščali med upravne organe in ga celo podrejali vodji uprave, to je tajniku skupščine okraja ali občine – tako glede administracije javnega pravobranilstva kot tudi glede disciplinskega in materialnega stanja uslužbencev javnega pravobranilstva. V tezah novega zakona je bilo poudarjeno, da je pravobranilstvo samostojen organ pravosodnega organa, ki naj bi zastopalo javno pravobranilstvo uporabnike družbenega premoženja, zlasti pa naj bi delovalo kot pravni svetovalec družbeno-politične skupnosti. Poleg pravnih mnenj, navodil in nasvetov pri premoženjskih pogodbah in drugih premoženjsko-pravnih vprašanih naj bi po zakonu javno pravobranilstvo zastopalo družbeno politične skupnosti, njihove zavode in sklade. Poleg navedenega

naj bi dobili tudi možnost zastopanja po pooblastilu družbene organizacije in združenja, saj je bil pri teh organizacijah v upravljanju največji del družbenega premoženja. Novi zakon bi moral predvideti tudi možnost nastopanja javnega pravobranilca v lastnem imenu – zlasti v tistih primerih, ko so prizadete premoženjske koristi družbene skupnosti. Te koristi so bile lahko prizadete, kadar je pravna ali fizična oseba uporabljala te pravice, da bi onemogočila uporabo prisilnih predpisov o uporabljanju in razpolaganju z družbenim premoženjem ali pa zato, da bi se izognila finančnim obveznostim do skupnosti.

Poudarjali so, da je imelo javno pravobranilstvo veliko zaslug pri utrjevanju proračunske discipline in pri poravnavanju škode, storjene splošnemu ljudskemu premoženju. Zahteva javnega pravobranilstva za povrnitev škode splošnemu ljudskemu premoženju je bila za obsojenca večkrat bolj občutna kot pa sama prisojena kazen. Zvezno javno tožilstvo je glede te naloge javnega pravobranilstva ugotovilo, da so javna pravobranilstva uspešno izvrševala te svoje dolžnosti. Razvoj službe javnega pravobranilstva in opravljene naloge, ki jim jih je družba zaupala, so dokazovali, da je bil upravičen obstoj tega specializiranega organa za zastopanje premoženjsko pravnih zadev splošnega ljudskega premoženja. Statistični in drugi podatki o dotedanjem delovanju javnega pravobranilstva so potrjevali to ugotovitev. V Sloveniji so do leta 1954 javna pravobranilstva obravnavala 58.350 zadev, od katerih je bilo pravnih in adhezij skupaj 29.456 v skupni vrednosti okoli 7 milijard dinarjev, medtem ko so vsa javna pravobranilstva v državi v letu 1953 obravnavala 513.844 zadev v skupni vrednosti 63 milijard dinarjev.

Teze novega zakona so dajale prednost pravnim mnenjem, ki naj bi jih javni pravobranilec dal vsem uporabnikom družbenega premoženja (zlasti pri sklepanju premoženjsko-pravnih pogodb). Državni organi, ustanove, zavodi in skladi ter delovne organizacije naj bi predhodno zahtevali od javnega pravobranilstva pravno mnenje, preden bodo stopali v premoženjsko-pravne odnose. S tem bi uspela tako imenovana preventiva, ki bi velikokrat preprečila nepotrebno pravljanje, v tej zvezi pa tudi morebitno škodo za družbeno premoženje. S tako reorganizacijo bi lahko služba javnega pravobranilstva prispevala svoj delež k utrjevanju pravnega reda in zakonitosti.

Predstavniki republiških organov za pravosodje v SR Sloveniji so zastopali drugačno stališče. Po mnenju teh organov naj bi javno pravobranilstvo v prihodnje izgubilo pravico in dolžnosti obveznega zastopanja, kot so ga imeli do sedaj po prvem členu zakona o javnem pravobranilstvu. V prvi vrsti naj bi pravobranilstvo postalo pravni svetovalec vseh uporabnikov družbenega premoženja. Razvilo naj bi se v ustanovo za dajanje pravne pomoči organizacijam, pri čemer naj bi se orientirali na dajanje tiste pomoči, ki so jo nudila sodišča, razen zadev, ki so po sami naravi sodila pred sodišča. Enako pomoč bi nudili tudi zasebnikom.⁴

Pojavljale so se tudi ideje, da bi se v primeru ukinitve javnega pravobranilstva kot posebnega organa politično-teritorialnih enot prenesle dosedanje »državne« funkcije tega organa na javno tožilstvo, ki je imelo že precej pristojnosti po Zakonu o javnem tožilstvu, Zakonu o upravnem postopku, Zakonu o pravnem postopku in drugih predpisih.

UKINITEV OKRAJEV PO LETU 1962

Ker je ukinitve nekaterih okrajev leta 1962 ogrožala delovanje javnih pravobranilcev, so na kolegijih pravobranilci opozarjali na probleme, ki so nastali

⁴ SI_ZAC 1466/001/00145, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: Statistično poročilo javnega pravobranilstva v okraju Celje za leto 1963, AŠ 2.

v povezavi s tem ukrepom. Okrajni ljudski odbori so morali ustanoviti okrajna javna pravobranilstva najpozneje do 23.11.1956. V razvitih občinah je bila občinskim ljudskim odborom dana možnost, da ustanovijo občinska javna pravobranilstva. V LR Sloveniji je delovalo do leta 1962 Republiško javno pravobranilstvo in osem okrajnih javnih pravobranilcev. Predvidena je bila ustanovitev dveh občinskih javnih pravobranilcev na Ptuj in v Slovenj Gradcu, ki naj bi poslovali za več občin skupaj. Območje posameznega okrajnega javnega pravobranilstva v LR Sloveniji je obsegalo teritorij okraja tako, da je okrajno javno pravobranilstvo delalo za okraj in za občine v tem okraju.

Javna pravobranilstva so po splošni oceni uspešno opravljale naloge:

- po zakonu so zastopala politično teritorialne enote, njihove zavode in sklade;
- po pooblastilu so zastopala samostojne zavode;
- dajala so pravna mnenja državnim organom, zavodom, gospodarskim in družbenim organizacijam glede pogodb in drugih premoženjsko-pravnih razmerij in sporov;
- v imenu gospodarskih organizacij so predlagala premoženjsko-pravne zahteve v adhezijemskem kazenskem postopku in zahteve uveljavljala tudi v pravdi, če jih niso uveljavljale prizadete gospodarske organizacije;
- delovala so preventivno kot strokovno-pravna služba v pogledu dajanja pravnih mnenj in nasvetov kot strokovni pravni svetovalec ustrezne politično-teritorialne enote.

Javna pravobranilstva so zato predlagala, da občinski ljudski odbori sprejmejo naslednja priporočila:

- vsaka bodoča nova komuna naj ustanovi svoje javno pravobranilstvo oziroma naj ljudski odbori dveh ali več občin ustanovijo skupno javno pravobranilstvo;
- okrajna javna pravobranilstva odpravljenih okrajev naj se preoblikujejo v občinska javna pravobranilstva tistih občin, ki so bila v sestavi odpravljenega okraja, če ne bi ljudski odbori ustanovili svojega občinskega javnega pravobranilstva oziroma skupnega javnega pravobranilstva;
- vsaka občina naj predvidi v svojem statutu in v vseh svojih organizacijskih predpisih občinsko javno pravobranilstvo v smislu zakona o javnem pravobranilstvu kot samostojno službo občine za strokovno-pravno zastopanje.

Predlog je bil, da okrajna javna pravobranilstva v odpravljenih okrajih začasno poslujejo naprej kot enote tistega okrajnega javnega pravobranilstva, ki je bil na sedežu okraja, h kateremu bo ukinjeni okraj pripojen. Kontinuiteta pravne službe na sedežih ukinjenih okrajev je bila nujno potrebna iz razloga, ker je obstajalo v ukinjenih okrajih več okrajnih in okrožnih sodišč in drugih upravnih organov, kjer so morali pravobranilci ukinjenih okrajev vršiti oziroma nadaljevati zastopanja v pravnih in drugih premoženjsko-pravnih razmerjih, kar pa kader okrajnega javnega pravobranilstva na neukinjenih okrajih zaradi kadrovske podhranjenosti ne bi bil sposoben izvesti.⁵

Pri delu z občinskimi skupščinami se je pokazalo, da javna pravobranilstva niso mogla nuditi skupščinam potrebne pomoči, saj so se nahajala izven sedeža skupščin, čeprav so redno mesečno obiskovala vse občine in na kraju samem reševala probleme. Pri tem so opazili, da je problemov precej in da bi imele občinske skupščine precejšnje koristi, če bi se na njihovih sedežih ustanovila občinska pravobranilstva. Občinski javni pravobranilec bi lahko kot svetovalec občine nudil ustrezno pomoč. Razen tega bi bilo nujno, da bi javni pravobranilec sodeloval pri sklepanju premoženjsko-pravnih pogodb. Nekatere občine so izrazile potrebo

⁵ SI_ZAC 1466/001/00125, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: Problematika službe javnega pravobranilstva v okraju Celje, AŠ 2.

po občinskem pravobranilstvu tudi zato, da bi le-to lahko nudilo pravno pomoč gospodarskim organizacijam na njihovem področju in bi jih zastopalo tudi v sporih pred sodišči. Tako naj bi se začela ustanavljati občinska javna pravobranilstva v Brežicah, Krškem, Sevnici, Žalcu, Slovenskih Konjicah in v Celju.⁶

ZAKON O JAVNEM PRAVOBRANILSTVU IZ LETA 1965

Kar deset let je trajalo, da je bil sprejet nov Temeljni zakon o javnem pravobranilstvu (Ur.l. SFRJ, št. 15/65). S tem zakonom so postala javna pravobranilstva organ določene družbenopolitične skupnosti, ki so uporabljala z zakonom določene ukrepe in pravna sredstva za varovanje njenih premoženjskih pravic in koristi ter premoženjskih pravic in koristi družbene skupnosti. Iz programa dela za leto 1965 Okrajnega javnega pravobranilstva v Celju je razvidno, da se vloga pravobranilstva ni bistveno spremenila. Javno pravobranilstvo je izpopolnilo vlogo pravnega svetovalca in razširilo svetovalsko delo na čim širši krog uporabnikov družbenega premoženja, zlasti na stranke, ki so jih zastopali po zakonu. Dajala so pravna mnenja glede sklenitve premoženjsko-pravnih pogodb in drugih premoženjsko-pravnih zadev, zlasti glede pogodb, ki so jih koristniki družbenega premoženja sklepali z zasebnimi in pravnimi osebami, in glede sporov in drugih premoženjsko-pravnih razmerij s takimi osebami. Celjsko javno pravobranilstvo je poročalo, da se je povečalo število strank, ki so jih morali obvezno zastopati po zakonu, posledično pa se je tako povečal obseg dela.

V poročilu o delu so izpostavili naloge, ki jih morajo opraviti:

- ⊕ sodelovati s pristojnimi upravnimi organi, organi pravosodja in organi samoupravljanja pri izvrševanju svojih nalog o pravnem varstvu družbenega premoženja;
- ⊕ preventivno delovati z namenom, da se preprečita nepotrebno pravljanje ali škoda družbenega premoženja;
- ⊕ zastopati stranke iz 1. in 4. ZJP⁷ v pravnem, izvršilnem, kazenskem in upravnem postopku ter upravnem sporu, v kolikor se je v teh postopkih odločalo o premoženjskih pravicah in obveznostih teh strank;
- ⊕ v kazenskih postopkih, ki bodo tekli na sodiščih, spremljati vse zadeve, v katerih so storilci kaznivih dejanj povzročili škodo družbenemu premoženju, opozarjati oškodovance, da uveljavljajo odškodninske zahtevke, in skrbeti za povrnitev škode;
- ⊕ zaradi približevanja službe občinskim skupščinam enkrat mesečno obiskovati vse skupščine na območju okraja in dajati pravno pomoč v premoženjsko-pravnih zadevah, za bolj oddaljene občine pa postopoma in v okviru kadrovskih možnosti redno in večkrat mesečno poslovati na sedežih občin;
- ⊕ nuditi pomoč premoženjsko-pravnim referentom pri občinskih skupščinah, predvsem v strokovnem pogledu;
- ⊕ občinske skupščine in družbeno politične organizacije obveščati o važnejših problemih in pojavih, ki jih bo javno pravobranilstvo opazilo pri izvrševanju svojih nalog;
- ⊕ izboljšati kakovost dela, kar se bo odražalo v večjem številu ugodno rešenih sporov;
- ⊕ preden bo javno pravobranilstvo začelo pravdo ali kakšen drug postopek, bo ukrenilo vse potrebno, da bi se dosegla sporazumna rešitev spornega razmerja, če je nujnost stvari to dopuščala;

⁶ SI_ZAC/1466/001/00171, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: Statistika za leto 1964, AŠ 2.

⁷ ZJP – Zakon o javnem pravobranilstvu.

- spremljati in proučevati družbene odnose in pojave, ki imajo pomen za pravno varstvo družbenega premoženja;
- predmete reševati tekoče s tem, da bodo dajali mnenja ali vložili ustrezna sredstva najpozneje v roku enega meseca, v nujnih zadevah pa v primer-nem krajšem roku;
- zaradi splošne skrbi za strokovno izpopolnjevanje kadra, kar je v korist celotni družbeni skupnosti, bodo omogočili pravnemu kadru na javnem pravobranilstvu strokovno izpopolnjevanje s tem, da bodo diplomirane pravnike pošiljali na prakso na sodišča (za čas šestih mesecev do enega leta);
- na željo pravosodnih in upravnih organov ter delovnih organizacij bodo javna pravobranilstva zaradi strokovnega izpopolnjevanja in v okviru teh-ničnih možnosti sprejemala na prakso za dobo do šestih mesecev njihove diplomirane pravnike.⁸

Leta 1965 so poleg Republiškega javnega pravobranilstva za SR Slovenijo delovala še:

- Občinsko javno pravobranilstvo Celje za občine: Brežice, Celje, Krško, Mo-zirje, Sevnica, Slovenske Konjice, Šentjur pri Celju, Šmarje pri Jelšah, Vele-nje, Žalec;
- Občinsko javno pravobranilstvo Koper: Ilirska Bistrica, Izola, Koper, Pi-ran, Postojna, Sežana;
- Občinsko javno pravobranilstvo Kranj: Jesenice, Kranj, Radovljica, Škofja Loka, Tržič;
- Občinsko javno pravobranilstvo Ljubljana: Cerknica, Domžale, Grosuplje, Kamnik, Kočevje, Litija, Ljubljana-Bežigrad, Ljubljana-Mesto-Polje, Lju-bljana-Šiška, Ljubljana-Vič-Rudnik, Logatec, Ribnica, Vrhnika;
- Občinsko javno pravobranilstvo Občine Ljubljana-Center v Ljubljani: Ob-čina Ljubljana-Center;
- Občinsko javno pravobranilstvo Maribor: Dravograd, Lenart, Maribor-Center, Maribor-Tabor, Maribor-Tezno, Radlje ob Dravi, Ravne na Koro-škem, Slovenj Gradec, Slovenska Bistrica;
- Občinsko javno pravobranilstvo Murska Sobota: Gornja Radgona, Lenda-va, Ljutomer, Murska Sobota;
- Občinsko javno pravobranilstvo Nova Gorica: Ajdovščina, Idrija, Nova Go-rica, Tolmin;
- Občinsko javno pravobranilstvo Novo mesto: Črnomelj, Metlika, Novo me-sto, Trebnje;
- Občinsko javno pravobranilstvo Ptuj: Ptuj, Ormož;
- Občinsko javno pravobranilstvo Trbovlje: Hrastnik, Trbovlje, Zagorje.⁹

ZAKON O JAVNEM PRAVOBRANILSTVU IZ LETA 1976

Do leta 1976 Slovenija ni imela svojega, republiškega pravobranilskega zakona, a so bili republiški pravobranilci že več let aktivni pri sestavljanju slo-venske zakonodaje. Na svojih kolegijih so nizali predloge za sestavo zakona, opozarjali na probleme, ki so nastajali pri njihovem poslovanju, ter predlagali nešteto rešitev, ki bi izboljšale položaj te institucije. Na enem izmed njih je re-publiški javni pravobranilec dr. Anton Skobir pred sprejetjem novega zakona naredil natančno analizo osnutka. Predlagal je, da mora biti javno pravobranil-

⁸ SI_ZAC 1466/001/00188, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: Plan dela Okrajnega jav-nega pravobranilstva v okraju Celje za leto 1965, AŠ 3.

⁹ SI_ZAC/1466/001/00196, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: Seznam javnih pravob-ranilstev na območju SRS leta 1965, AŠ 3.

stvo še naprej organ družbenopolitičnih skupnosti, ki varujejo njihove premoženjske pravice in koristi (1. člen). Glede varstva premoženjskih pravic in koristi družbene skupnosti je predvidel možnost, da se s posebnimi zakoni javnemu pravobranilstvu naložijo naloge, kot so jih javnemu pravobranilstvu nalagali posebni zakoni. V zadnjih štirih letih so namreč začeli veljati novi republiški zakoni o prometu z nepremičninami, s katerimi je bil ta promet urejen na poseben način in s katerimi so bile dane javnemu pravobranilstvu nove naloge za varstvo družbenega premoženja. Zakoni, ki so to urejali, so Zakon o pogojih za prodajo stanovanjskih hiš in stanovanj v družbeni lasti (Ur. l. SRS, št. 13/74), po katerem so vlagala javna pravobranilstva tožbe za razveljavitev pogodbe o nakupu stanovanja in vrnitev stanovanjske hiše v družbeno lastnino; Zakon o razpolaganju z nezazidanim stavbnim zemljiščem (Ur. l. SRS, št. 27/72), po katerem so javna pravobranilstva izpodbija pogodbe, ki so bile v nasprotju s tem zakonom; Zakon o kmetijskem zemljišču (Ur. l. SRS, št. 26/73), po katerem so javna pravobranilstva izpodbijala pogodbe o prodaji kmetijskega zemljišča, če niso bile v skladu s tem zakonom; Zakon o gozdovih (Ur. l. SRS, št. 16/74), po katerem so javna pravobranilstva izpodbijala pogodbe o prodaji gozdnih zemljišč, če niso bila v skladu s tem zakonom; Zakon o prometu z zemljišči in stavbami, (Ur. l. SFRJ, št. 43/65), ki je veljal za primere, ki jih niso urejali posebni republiški predpisi. Po tem zakonu je javno pravobranilstvo vlagalo tožbe za razveljavitev pogodb, s katerimi je družbeno-pravna oseba prodala zemljišče ali stavbo zasebniku, ali če je takšno nepremičnino od zasebnika kupila po drugih pogojih, kot jih je določal zakon. Osnutek zakona je urejal zastopanje in določal, da je javno pravobranilstvo zakoniti zastopnik družbenopolitičnih skupnosti in njihovih organov ter organizacij in skladov, ki so pravne osebe in krajevnih skupnosti glede njihovih premoženjskih pravic in koristi (1. in 16. člen). V 10. členu so bile navedene stranke, ki jih je lahko javno pravobranilstvo zastopalo po pooblastilu. To so bile samoupravne interesne skupnosti, ki so bile del skupščinskega sistema in organizacije združenega dela, ki so jih zajemale te skupnosti. Dozdajšnji obseg zastopanja po pooblastilu je bil z osnutkom zakona zožen le na določen krog oseb, ki naj bi jih javno pravobranilstvo zastopalo po pooblastilu, ker so opravljale dejavnost, ki je bila posebnega družbenega pomena. S tem bi bila tem skupnostim in organizacijam dana možnost strokovnega zastopanja v premoženjsko-pravnih zadevah. Novoustanovljene samoupravne interesne skupnosti – tako republiške, regionalne in občinske – niso imele ustreznih strokovnih služb ter delavcev s pravno izobrazbo, ki bi lahko te skupnosti, zlasti pa organizacije, ki so jih skupnosti zajemale, uspešno zastopali. Poudarjeno je bilo, da je primernejše in cenejše, če samoupravne interesne skupnosti, ki so bile del skupščinskega sistema in organizacije iz 10. člena osnutka zakona, zastopajo javna pravobranilstva, ki so že bila specializirana za zastopanje v premoženjsko-pravnih zadevah in so že doslej zastopala nekatere organizacije, ki so jih zajemale navedene samoupravne interesne skupnosti (Univerza v Ljubljani, SAZU, Klinična bolnica za porodništvo in ženske bolezni, Inštitut Golnik, Inštitut za elektroniko in vakuumsko tehniko, Inštitut SRS za transfuzijo krvi).

Osnutek je predvideval tudi novost, da bi kompetenca, ki jo je doslej imelo zvezno javno pravobranilstvo glede zastopanja z zakonom določenih oseb pred tujimi sodišči in organi, prešla na republiško javno pravobranilstvo. Ta nova določila tudi ne bi bila v nasprotju z zveznim zakonom o pravobranilstvu, katerega načrt je predvideval, da bo zvezni pravobranilec zastopal republike in pokrajine samo po pooblastilu.

Osnutek je dajal tudi poseben poudarek tako imenovanemu preventivnemu delovanju, ki naj bi zmanjševal obseg pravedanja. V osnutku je bila na široko zasnovana pravna pomoč, ki naj bi jo dobili uporabniki družbenega premoženja, še posebej pri sklepanju civilno-pravnih pogodb. Prav tako je bilo v osnutku zakona nakazano strokovno sodelovanje med javnimi pravobranilstvi v republiki ter povezovanje z javnimi pravobranilstvi v drugih republikah in pokrajinah in

z zveznim pravobranilstvom – tako glede strokovnih vprašanj kot glede dajanja pravne pomoči (substitucija).¹⁰

Zakon je stopil v veljavo 1. avgusta leta 1976.¹¹ Javna pravobranilstva so opozarjala, da je bilo veliko njihovih predlogov neupoštevanih in da sam zakon ni bistveno spremenil organizacije javnih pravobranilcev, kakršna je bila pred tem. Javno pravobranilstva so kot organ določene oziroma določenih družbeno-političnih skupnosti delovala samostojno, a so bila medsebojno tesno povezana zaradi prenašanja medsebojnih izkušenj, potrebe po skupni obravnavi pravne in družbene problematike, sprejemanja enotnih stališč pri obravnavanju vprašanj, ki so se nanašala na varstvo družbenega premoženja, ter drugih pomembnih vprašanj, na katera so naleteli pri izvajanju javnopravobranilske funkcije.

Javno pravobranilstvo je v svojem poročilu leta 1979 zapisalo, katere zadeve so predstavljale glavino njihovega dela. Največ je bilo pogodb o nakupu zgradb ali zemljišč od občanov. To so bile v večini pogodbe, ki so nadomeščale razlastitve. Družbeno-pravne osebe so odkupovale zemljišča za gradnjo po ceni, ki je sledila občinskim odlokom o povprečni gradbeni ceni in povprečnih stroških komunalne ureditve v zvezi z odškodninami za razlaščen stavbna zemljišča. Takšna cena je bila dogovorjena za območja, ki so bila z zazidalnimi načrti namenjena tako za graditev kot tudi za gradnje po izjemnih lokacijskih dovoljenjih. Na nekaterih območjih so bile cene tudi presežene. Zemljišča, ki so jih odkupovale družbeno-pravne osebe, so bila v vseh primerih kmetijska zemljišča, ki so jih lastniki tudi obdelovali in običajno niso bila komunalno opremljena po veljavnem zazidalnem načrtu, kar je predvsem veljalo za vsa zemljišča, ki so jih družbeno-pravne osebe odkupovale v novih zazidalnih okoliših, za industrijsko graditev na podlagi izjemnih lokacijskih dovoljenj ali na lokacijah, na katere je bil zazidalni načrt razširjen ravno zaradi konkretnih predvidenih industrijskih gradenj. Stališča pravobranilcev do te problematike niso bila enotna. Tako so v primerih, ko so družbeno-pravne osebe kupovale kmetijska zemljišča po cenah, ki so bile višje kot po poprej citiranih odlokih, vlagali tožbe na razveljavitev pogodb in uveljavljali stališča, da je potrebno upoštevati prometno vrednost, ki je veljala za kmetijska zemljišča.¹²

Opaziti je bilo zmanjšanje zastopniške funkcije (od leta 1971 so odpadla skoraj vsa zastopanja po pooblastilu), po drugi strani pa so dobila pravobranilstva več pristojnosti za zaščito družbenega premoženja – predvsem s kontrolo nad pogodbami, s katerimi so družbeno-pravne osebe stopale v pogodbene odnose z občani in civilno-pravnimi osebami, nanašale pa so se na nakup ali prodajo stavb in zemljišč.

Leta 1980 so dobila pravobranilstva z izdajo novega zakona o razlastitvah nove pristojnosti. Sodelovala so v vseh razlastitvenih postopkih in vlagala tožbe zoper nezakonite sporazume o odškodnini, zoper sklepe o odškodnini pa pritožbe, če so menila, da niso v skladu z zakonom. Ker je bila pri kompleksnih razlastitvah razlastitveni upravičenec vedno občina, je v postopkih javno pravobranilstvo sodelovalo kot zastopnik občine in poskušalo v postopku pri upravnem organu doseči sporazume z razlaščenci o odškodnini za podružabljen zemljišča in stavbe. Če ni bil dosežen sporazum, so sodelovali v sodnih postopkih za določitev odškodnine.

Zaradi spremenjenega družbenoekonomskega položaja občin in prenosa zadev na samoupravne interesne skupnosti, na krajevne skupnosti in na razne družbeno-pravne osebe so se spori, v katerih je bila v pravih udeležena

¹⁰ SI_ZAC/1466/001/00315, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: Posvetovanje javnih pravobranilcev na območju SRS leta 1965, AŠ 6.

¹¹ Zakon o javnem pravobranilstvu, Ur. l. SRS 1976, št. 19/908, str. 1064–1066.

¹² SI_ZAC/1466/001/00582, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: Poročilo javnih pravobranilcev na območju SRS leta 1979, AŠ 14.

občina, zmanjšali na minimum, povečala pa se je udeležba krajevnih skupnosti. Pravde so se nanašale v večini na škode, ki so jih povzročale krajevne skupnosti z izvajanjem komunalnih del, predvsem z rekonstrukcijo cest, izgradnjo vodovodov in kanalizacij. Ceste niso bile strokovno tehnično pravilno rekonstruirane, manjkala pa je tudi tehnična dokumentacija. Zato je bilo težko ugotoviti nivelete stare ceste, če je tudi izpeljava stare ceste povzročala škodo na zemljiščih in stavbah ali pa se je stanje spremenilo šele zaradi rekonstrukcije. Odškodninski zahtevki so bili običajno zelo visoki in so se nanašali na izgradnjo kanalov za meteorne vode, na sanacijo stavb in zemljišč ter na dovozne poti do stanovanjskih in gospodarskih objektov. Pravobranilci so ugotavljali, da bi ob pravilni lokacijski in tehnični dokumentaciji ter ob sodelovanju prizadetih občanov do takšnih sporov sploh ne prišlo, ker so občani sodelovali v krajevnih akcijah z osebnim delom, prispevki in materialom. Za krajevne skupnosti so izterjali predvsem razne prispevke po pogodbah, s katerimi so se občani zavezali plačati določene denarne zneske za asfaltiranje cest, za izgradnjo vodovodov in za izgradnjo drugih komunalnih objektov.¹³ Do 31. decembra 1981 je prenehala veljati tudi prehodna odločba 28. člena Zakona o javnem pravobranilstvu, ki je pooblašala javna pravobranilstva, da so smela po pooblastilu zastopati nekatere samoupravne interesne skupnosti iz družbene dejavnosti in njihove izvajalce.

DOPOLNITEV ZAKONA O JAVNEM PRAVOBRANILSTVU V LETU 1984

V letu 1984 so tekle burne razprave ob sprejemanju sprememb in dopolnitev Zakona o javnem pravobranilstvu. Kljub nekaterim pomislekom je končno obvladalo trezno stališče, da je organ, kot je javno pravobranilstvo, v sistemu potreben, zlasti pa, da je s svojim delom potrjeval družbeno vlogo, ki so mu jo nalagali posamezni zakoni v namenu zaščite družbenega premoženja ter zastopanja občin, njihovih organizacij in organov ter krajevnih skupnosti. V septembru leta 1984 so bile torej sprejete spremembe in dopolnitve Zakona o javnem pravobranilstvu, ki pa so bile bolj organizacijske narave, sama vloga in funkcija javnega pravobranilstva pa je ostala nespremenjena (zastopalo je občine, njene organe in organizacije ter krajevne skupnosti pred sodišči in drugimi organi v zaščiti njihovih premoženjskih pravic in koristi). **Javnim pravobranilcem je bilo priznано, da opravljajo pravosodno funkcijo.**

Poleg tega so potekala tudi usklajevanja Zakona o javnem pravobranilstvu ter Zakona o družbenem pravobranilcu samoupravljanja z zveznim zakonom. Pri tem so se postavljala vprašanja razmejitve pristojnosti med tema dvema organoma, saj so bile meje med njunimi delovnimi obveznostmi pogosto nejasne. V pripombah so javni pravobranilci opozarjali na nekaj ključnih problemov. V poročilih so še vedno poudarjali, da jim zakon nalaga spremljanje in proučevanje družbenih pojavov in odnosov, ki so jih zasledili pri svojem delu.

Predlagane spremembe so pomenile predvsem razširitev funkcije družbenega pravobranilca samoupravljanja na celotno varstvo družbene lastnine, torej tudi na presojo pravnih razmerij, vzpostavljenih s tretjimi osebami. Ker pa se je med taka razmerja (razen razmerij, nastalih s kooperacijskimi pogodbami ali pogodbami o prodaji osnovnih sredstev in podobno, ki naj bi jih po predlogu presojal družbeni pravobranilec samoupravljanja), štel tudi promet z nepremičninami, za katerega presojo so bila po posebnih zakonih pristojna javna pravobranilstva, se je postavljalo vprašanje, ali je taka določba drugega člena zakona o družbenem pravobranilcu samoupravljanja dovolj jasna v pogledu razmejitve pristojnosti obeh organov. Za presojo prometa z nepremičninami sta bila pristoj-

¹³ SI_ZAC/1466/001/00604, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: Poročilo javnega pravobranilstva v Celju za leto 1980, AŠ 15.

na tako družbeni pravobranilec samoupravljanja kot javno pravobranilstvo, prvi po določbi drugega člena Zakona o družbenem pravobranilcu samoupravljanja, javna pravobranilstva pa po specialnih zakonih. Ker so se področja dela zaradi tega lahko prekrivala, ni bilo jasno, kako se bo v prihodnje delila odgovornost za področje pravnega varstva družbene lastnine v prometu nepremičnin.

Če pristojnost ni bila jasno opredeljena, so pravobranilci na svojih kolegijih izpostavili nekatera vprašanja:

- Ali družbeni pravobranilec samoupravljanja lahko vlaga ista pravna sredstva kot javni pravobranilec?
- Ali je družbeni pravobranilec samoupravljanja vezan na isti rok za vlaganje pravnih sredstev, kot ga zakon postavlja javnemu pravobranilcu?
- Ali družbeni pravobranilec samoupravljanja ta pravna sredstva lahko vlaga paralelno z javnim pravobranilcem?
- Ali pomeni vlaganje pravnih sredstev po družbenem pravobranilcu samoupravljanja neko instanco za javnega pravobranilca?
- Kako bo ob takem stanju (delovanju obeh organov) varovana pravna varnost udeležencev v prometu z nepremičninami (kdaj postane pogodba perfektna in je ni možno več izpodbijati)?
- Če so v posebnih zakonih določene pravice in pristojnosti javnega pravobranilstva – ali te pravice in pristojnosti avtomatično veljajo tudi za družbenega pravobranilca samoupravljanja?¹⁴

Čeprav je bila dejavnost v času razprav o predvidenih spremembah v organizaciji in pristojnosti javnih pravobranilcev nekoliko okrnjena, so v svojih zaključkih poudarili, da spremembe v tem času niso družbeno sprejemljive (zato bodo v prihodnje nadalje opravljali naloge, ki jih predvidevajo Zakon o javnem pravobranilstvu ter drugi posebni zakoni). Poleg temeljnega zakona o pravobranilstvu so upoštevali tudi:

- Zakon o prometu z nepremičninami (Ur. l. SRS, št. 19/76);
- Zakon o razlastitvi in prisilnem prenosu nepremičnin v družbeni lastnini (Ur. l. SRS, št. 5/80);
- Zakon o kmetijskih zemljiščih (Ur. l. SRS, št. 1/79, 17/86);
- Zakon o stavbnih zemljiščih (Ur. l. SRS, št. 18/84);
- Zakon o pogojih za prodajo stanovanjskih hiš in stanovanj v družbeni lastnini (Ur. l. SRS, št. 13/74);
- Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (Ur. l. SRS, št. 17/78);
- Zakon o razglasitvi pogrešancev za mrtve in dokazovanje smrti (Ur. l. SRS, št. 32/85);
- Zakon o davkih občanov (Ur. l. SRS, št. 32/85);
- Nepravdni postopek (v stanju predloga zakona).¹⁵

V letu 1985 so javna pravobranilstva v SRS opravljala z zakonom opredeljena dela in naloge ob nespremenjenih organizacijskih in nekoliko okrnjenih kadrovskih pogojih, povečala pa se je pristojnost javnih pravobranilcev na podlagi Zakona o stavbnih zemljiščih (Ur. l. SRS, št. 18/84), ki je med drugim urejal tudi upravljanje in razpolaganje s stavbnimi zemljišči v družbeni lastnini. Le-ta so ob določenih pogojih upravljale občine in z njimi razpolagale preko Sklada stavbnih zemljišč. Težave so jim povzročale predvsem neurejene evidence ali sploh pomanjkanje vsakršnih evidenc o družbenih sredstvih, s katerimi so občine razpolagale. Ta razširjena pristojnost je pomenila v praksi za javne pravobranilce občutno povečan obseg odgovornih del in nalog.¹⁶

¹⁴ SI_ZAC/1466/001/00674, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: JP 19/84, Spremembe in dopolnitve zakona o JP in DP, AŠ 18.

¹⁵ SI_ZAC/1466/001/00735, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: JP 17/86, Kolegij JP v letu 1986, AŠ 20.

¹⁶ SI_ZAC/1466/001/00829, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: JP 35/86, Poročilo JP o delu JP Celje 1987, AŠ 21.

Leta 1990 so na podlagi Ustavnega zakona za izvedbo amandmajev k Ustavi SRS s 1. januarjem prenehale delovati Samoupravne interesne skupnosti na področju družbenih dejavnosti in gospodarske infrastrukture ter kmetijske zemljiške skupnosti, njihove pristojnosti pa so prevzeli republiški oziroma občinski upravni organi. Vse pravice in obveznosti prejšnjih skupnosti so prešle na upravne organe. Zaradi spremenjene zakonodaje so morali javni pravobranilci kot zakoniti zastopniki zastopati v vseh premoženjsko-pravnih zadevah, ki so jih pred 1. januarjem 1990 reševale interesne skupnosti in Kmetijske zemljiške skupnosti same s svojimi pooblaščenimi odvetniki (neplačevanje, prepozno plačevanje obveznosti, spore o obstoju ali neobstoju pravic občanov, ki imajo za posledico premoženjske koristi, regresne zahtevke in podobno).¹⁷

VLOGA JAVNIH PRAVOBRANILSTEV PO LETU 1991

Z osamosvojitvijo Republike Slovenije je ta prevzela vse pravice in dolžnosti, ki so bile s prejšnjo ustavo prenesene na bivšo zvezno državo, in se v celoti konstituirala kot samostojna država. Nova državna ureditev se je odražala v vsebinskih spremembah sodnega, upravnega in gospodarskega sistema. Z zakonodajo na vseh navedenih področjih se je izgrajeval nov pravni red Republike Slovenije. Za obravnavanje navedene institucije je bila zlasti pomembna nova lastninska ureditev, glede katere je morala biti zakonodaja na podlagi ustavne določbe 67. člena že izpeljana. V potekajočem procesu transformacije družbene lastnine je država že postala tudi dejanski lastnik obsežnega premoženjskega fonda in v zvezi z njim stopala v različna razmerja.

Na delovanje javnih pravobranilstev so v letu 1991 vplivali vsi tako imenovani zgodovinski dogodki, ki so se zvrstili vse od konca leta 1990 dalje, to je 23. decembra 1990 sprejeti plebiscit o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, 25. junija 1991 sprejeta Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije ter končno 23. decembra 1991 uveljavljena Ustava Republike Slovenije.

Do leta 1991 so opredeljevali vlogo pravobranilstva v jugoslovanskem in slovenskem prostoru že opisani zakoni iz leta 1976 in 1984 z dopolnili (Ur. l. SRS, št. 19/76, 31/84, Ur. l. RS, št. 8/90, št. 5/91).

Ob teh dogodkih so za delo javnih pravobranilcev pomembni tudi vsi v letu 1990 in 1991 sprejeti pravni akti (ustavni amandmaji in ustavni zakoni za njihovo izvedbo ter zlasti tudi Ustavni zakon za izvedbo Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije), ki so določili, katere določbe zveznih zakonov, dosedanjih predpisov in splošnih aktov zveznih organov se ne bodo uporabljale v Republiki Sloveniji oziroma katere določbe bodo v Republiki Sloveniji veljale, ko jim bo dala svoje soglasje Skupščina Republike Slovenije. V letu 1991 je bilo določeno, da se bo o urejanju vseh odnosov odločalo v Republiki Sloveniji, razveljavljene pa so bile tudi vse določbe Ustave Republike Slovenije, s katerimi je bilo preneseno izvrševanje suverenih pravic Republike Slovenije na organe SFRJ, in določbe, ki so urejale položaj Republike Slovenije v SFRJ ter iz njega izhajajoča razmerja. Razveljavljene so bile tudi ustavne določbe o lastninskem maksimumu na kmetijskih in gozdnih zemljiščih ter določbe, ki so izključevale lastninsko pravico na stavbnih zemljiščih, v mestih in naseljih mestnega značaja.¹⁸

¹⁷ SI_ZAC/1466/001/00900, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: JP 7/90, Delo JP glede na reorganizacijo upravnih služb v zvezi z izvajanjem Ustavnega zakona za izvedbo ustavnih dopolnil, AŠ 25.

¹⁸ SI_ZAC/1466/001/00996, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: JP 5/91, Kolegij JP SRS, AŠ 26.

Ustavni zakon za izvedbo ustave Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 21/94) je postal podlaga za delovanje javnih pravobranilcev. Navedeni zakon je opredeljeval javnega pravobranilca kot samostojen organ družbenopolitične skupnosti, ki zastopa družbenopolitično skupnost, njene organe, organizacije in sklade, ki so pravne osebe ter krajevne skupnosti pred sodišči in drugimi organi glede njihovih premoženjskih pravic in koristi. Do 31. decembra 1994 je bila glede na to določbo in v skladu s prejšnjo ustavno ureditvijo, po kateri so imele občine položaj temeljnih družbenopolitičnih skupnosti, vzpostavljena javno pravobranilska organizacija na nivoju republike (Javno pravobranilstvo Republike Slovenije) in na nivoju občin (občinska, medobčinska javna pravobranilstva in javno pravobranilstvo za mesto Ljubljana). Z iztekom mandata skupščinam občine (1. člen ustavnega zakona o dopolnitvi ustavnega zakona za izvedbo Ustave Republike Slovenije, Ur. l. RS, št. 21/94) je funkcija občinskih organov, ki so še opravljali tudi državne naloge, prenehala. Sistemske tako ni bilo več sprejemljivo, da bi občine zastopal organ, ki je imel položaj državnega organa.

Osnovna funkcija javnih pravobranilcev je ostala zastopanje v zakonu določenih subjektov pred sodišči in drugimi državnimi organi (v primerih ko so le-ti odločali o njihovih premoženjskih pravicah in koristi). Na zastopniško funkcijo se je navezovalo svetovanje tem subjektom, ki so ga javna pravobranilstva opravljala tako, da so jim na njihovo zahtevo dajala pravna mnenja in drugo strokovno pomoč pri sklepanju pogodb in reševanju drugih premoženjsko-pravnih vprašanj. Kadar so ti subjekti sklepali pogodbe o stvarnih pravicah na nepremičninah, so morali pridobiti mnenje javnega pravobranilca o pravni veljavnosti take pogodbe.

Na podlagi določb posebnih zakonov je lahko javni pravobranilec nastopal tudi v lastnem imenu, kot stranka v postopku. Za to je bil po obstoječi zakonodaji pooblaščen predvsem v primerih, ko se je opravljal promet nepremičnin med družbeno in zasebno lastninsko sfero – javni pravobranilec je varoval družbeno lastnino s kontroliranjem cene, za katero se je nepremičnina kupovala oziroma prodajala. Z zakonsko določenimi pogoji je lahko pogodbo tudi izpodbijal. Na podlagi zakonskega pooblastila je lahko javni pravobranilec sprožil upravni spor, če je bil z upravnim aktom kršen zakon v škodo družbenopolitične skupnosti.¹⁹

Ob določbah Ustave Republike Slovenije o lokalni samoupravi, s katerimi je bil prekinjen koncept komunalnega sistema, ko občina ni imela več državnih pristojnosti in je postala le samoupravna lokalna skupnost, in ob dejstvu, da se je vloga države in njenih institucij vse bolj krepila, je bilo seveda pričakovati tudi vsebinsko prenovu obravnavanega organa. Določiti je bilo potrebno spremembe njegove pristojnosti, predvsem v zvezi z gospodarsko funkcijo lastnine. Zato je bilo z Zakonom o začasni ureditvi organizacije in pristojnosti občinskih sodnikov za prekrške in javnih pravobranilcev (Ur. l. RS, št. 82/94) določeno, da občinska oziroma medobčinska javna pravobranilstva z 31. decembrom 1994 prenehajo z delom. Bivši občinski javni pravobranilci so nadaljevali z delom v Javnem pravobranilstvu Republike Slovenije kot namestniki javnega pravobranilca Republike Slovenije. Osebe je na podlagi tega zakona do sprejema novega predpisa nadaljevalo z delom, in sicer tako, da je svoje naloge še vedno opravljalo v krajih, kjer so prej delovala občinska javna pravobranilstva. Kot začasna rešitev je bila sprejeta odločba, na podlagi katere so lahko občine dotedanje občinske javne pravobranilce oziroma njihove namestnike pooblastili za zastopanje občin, njihovih organov, občinskih organizacij in skladov, ki so bile pravne

¹⁹ SI_ZAC/1466/001/01083, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: JP 7/90, Sestanek vseh vodij namestnikov JP RS v zadevi obravnave Osnutka Zakona o Državnem pravobranilstvu, AŠ 28.

osebe. Takšna možnost zastopanja je bila dopuščena le v primerih, ko si koristi in interesi občin ter Republike Slovenije niso nasprotovale.²⁰

Zadeve, ki so prešle od občin na državo:

- ⊗ lastninski spori: kmetijska zemljišča, dokazovanje lastninske pravice s priposestvom do podržavljanja (nacionalizacija, izročitveni zahtevki in drugo);
- ⊗ odškodninska odgovornost države za nezakonite in nepravilne akte upravnih organov;
- ⊗ onesnaženje morja – tuje ladje – škoda na morski flori in fauni;
- ⊗ stanovanjske zadeve – lastnik država – odpoved najemnih razmerij. Izpraznitveni zahtevki, izterjava najemnin in drugo;
- ⊗ spori glede blagovnih rezerv;
- ⊗ stečaji – izločitveni zahtevki; terjatve države zaradi neporavnanih obveznosti iz dohodka;
- ⊗ razlastitveni postopki – predlogi za razlastitev; določitev odškodnine;
- ⊗ izterjava stroškov na podlagi pravnomočnih upravnih odločb kot npr. inšpekcijske službe, geodetska uprava in drugo;
- ⊗ terjatve v zapuščinskih postopkih – omejitev dedovanja in vrnitev prejete socialne pomoči;
- ⊗ razdružitve solastnine, ki je nastala z nacionalizacijo in z drugo zakonsko podlago med državo in zasebniki. Precejšnje število zadev je na Obali – optanske nepremičnine;
- ⊗ mejni ugotovitveni postopki;
- ⊗ ugotovitev služnosti na državnem zemljišču;
- ⊗ javno dobro;
- ⊗ denacionalizacijski postopki;
- ⊗ upravni spori: zastopanje države, aktivna legitimacija organa v smislu določb ZUS;
- ⊗ izvršba na podlagi pravnomočnih odločb;
- ⊗ mnenja k pogodbam o prometu z nepremičninami, katerih lastnik je država
- ⊗ (okoli 80 % občinskih zadev preide na državo).²¹

PRIPRAVA NOVEGA ZAKONA O JAVNEM PRAVOBRANILSTVU

V času izgrajevanja državnosti, ko je Republika Slovenija prevzela državne naloge (npr. prevzem carin, določenih davkov) oziroma je nastopala kot nosilec premoženjskih pravic in obveznosti, se je to izrazilo tudi pri delu Javnega pravobranilstva Republike Slovenije. Močno se je namreč povečal pripad zadev: tako je Javno pravobranilstvo Republike Slovenije v letu 1990 obravnavalo 2.627 zadev, v letu 1991 5.462, v letu 1994 18.550, v letu 1995 21.836, leta 1996 32.190, leta 1997 pa že 52.382 zadev.

Republika Slovenija je morala na ustrezen način varovati svoje premoženjske pravice. Ker je bilo njihovo varstvo v sodnih in upravnih postopkih specifično, je bilo racionalno, da država to funkcijo poveri svojemu organu, ki jo zastopa na podlagi zakona. Soobstoj družbene in zasebne lastnine je terjal, da se je še vedno zagotavljalo varstvo družbene lastnine v obliki, kot so ga do sedaj opravljala javna pravobranilstva. Takšno varstvo je bilo potrebno zagotoviti do

²⁰ SI_ZAC/1466/001/01083, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: JP 7/90, Sestanek vseh vodij namestnikov JP RS v zadevi obravnave Osnutka Zakona o Državnem pravobranilstvu, AŠ 28.

²¹ SI_ZAC/1466/001/01060, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: JP 44/94, Pristojnost države pri delu JP, AŠ 27.

izvedbe lastninjenja. Javni pravobranilec je že v obdobju družbene lastnine v vsebinskem pogledu varoval premoženje države, na podlagi posebnih zakonskih pooblastil pa tudi sprožal sodne in upravne postopke kot zastopnik splošnega interesa. Samostojno institucionalno zastopanje premoženjskih pravic in koristi države se je izkazalo kot učinkovito, saj je bilo na ta način zagotovljeno strokovno, kakovostno ter hkrati enotno in usklajeno zastopanje. Tudi obstoječa organizacijska oblika se je potrdila kot racionalna.

Predlog pravobranilcev je bil, da se sedanja oblika varovanja premoženjskih pravic in koristi države obdrži. S predlaganim zakonom naj bi se obstoječa institucija preoblikovala in vključila v pravni sistem Republike Slovenije. Novi zakon o državnem pravobranilstvu naj bi torej uzakonil pristojnosti, status in organizacijo državnega pravobranilstva Republike Slovenije. Dokončno naj bi tudi uredil položaj občinskih javnih pravobranilcev oziroma njihovih namestnikov ter drugega osebja občinskih javnih pravobranilstev.²²

Republika Slovenija je 27. marca 1997 sprejela Zakon o državnem pravobranilstvu,²³ ki je stopil v veljavo 25. aprila 1997. Javno pravobranilstvo se je preoblikovalo v Državno pravobranilstvo. Zakon označuje državno pravobranilstvo kot samostojen državni organ. Njegovo samostojnost je razumeti predvsem v funkciji zastopanja subjektov, ki jih zastopa (pred sodišči kot zakoniti zastopnik zastopa državo, njene organe in upravne organizacije v sestavi, ki so pravne osebe na podlagi zakona, pred upravnim organom pa te subjekte zastopa na podlagi pooblastila). Pri zastopanju naštetih subjektov namreč državni pravobranilec opravlja vsa procesna dejanja, kot jih je v postopku upravičena opravljati stranka ali udeleženec. Pri tem v smislu odločanja o procesnih dejanjih (npr. umik tožbe, odpoved tožbenemu zahtevku ali predlogu za izvršbo, sklenitev poravnave) ni vezan na stranko, da ta pred procesnim dejanjem zavzame stališče. To izhodišče je glede na predhodni zakon novost, saj na eni strani uvaja pravno samostojnost državnega pravobranilca v procesnih dejanjih, po drugi strani pa pomeni tudi njegovo večjo odgovornost. Državni pravobranilec je tako zakoniti zastopnik svoje stranke in ne njen pooblaščenec kot pred upravnimi organi in zastopa svoje stranke na podlagi zakona. To pomeni, da v primeru zastopanja svoje stranke državni pravobranilec ravna po zakonu, ne po volji stranke (državnemu pravobranilcu ni potrebno pooblastilo stranke za zastopanje). Kot zakoniti zastopnik vlaga in sprejema tožbe ter opravlja vsa procesna dejanja, ki zadevajo pravde. Predlagati sme tudi uvedbo nepravdnega postopka, skleniti poravnavo o pravnem zahtevku, pripoznati nasprotnikove zahteve, se jim odpovedati, posledično pa sme tudi umakniti tožbo. Zakon določa, da Državno pravobranilstvo zastopa Republiko Slovenijo pred tujimi in mednarodnimi sodišči, tudi pred Evropskim sodiščem za človekove pravice. Zakon daje poseben poudarek pravno-svetovalni vlogi državnega pravobranilstva pri sklepanju pogodb, kjer nastajajo premoženjske pravice in obveznosti, pri sklepanju pogodb, s katerimi se ustanavljajo, spreminjajo ali ukinjajo stvarne pravice na nepremičninah, ter pri reševanju drugih premoženjskih vprašanj.

Iz poročil o delu Državnega pravobranilca iz let 1997 in 1998²⁴ je razviden delokrog tega organa. Obravnavali so tako klasične civilnopravne spore (od motenja posesti, sodne določitve meja ipd.) do novejših civilnopravnih sporov (neposlovnih in poslovnih odškodninskih odgovornosti države ter področje škod, nastalih z izvajanjem izvršilne funkcije oblasti). Iz naslova neposlovne odškodninske odgovornosti države naj omenim spore, nastale iz škod, ki so nastala-

²² SI_ZAC/1466/001/01083, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: JP 7/90, Sestanek vseh vodij namestnikov JP RS v zadevi obravnave Osnutka Zakona o Državnem pravobranilstvu, AŠ 28.

²³ Ur. l. RS 1997, št. 20/1141: Zakon o Državnem pravobranilstvu.

²⁴ Poročili o delu Državnega pravobranilstva za leto 1997 in 1998 sta še hranjeni pri Državnem pravobranilstvu oddelka v Celju.

le fizičnim in pravnim osebam zaradi protipravnega dela države oziroma njenih delavcev. Te škode so praviloma zelo visoke (nepravilni postopki pri izdaji uporabnega dovoljenja, postopki zaradi nezakonito zaseženih in zadržanih strojev in drugih predmetov v carinskih postopkih in postopkih pri odkrivanju kaznivih dejanj, nezakonito zadržanje potnega lista in podobno). Pogosti so spori v zvezi z nepremičninami, ki so prešle v last države na podlagi različnih zakonov, zlasti s področja gospodarskih in negospodarskih javnih služb. Predmet spora so materialne dobrine, ki so last države, z njimi pa razpolagajo posamezne gospodarske organizacije (npr. kamnolomi). Večje število je tudi postopkov, v katerem pravobranilstvo izpodbija pravna dejanja pravnih oseb, ki so z različnimi pravnimi posli, sklenjenimi pred uvedbo stečajnih postopkov, oškodovale proračun z neporavnano svojih obveznosti do države. Številčni so tudi sodni spori, ki izvirajo iz kreditnih garancijskih in supergarancijskih pogodbenih odnosov, sklenjenih med Republiko Slovenijo in posameznimi podjetji oziroma bankami. Vse pogostejši so tudi zahtevki občanov za povračilo odškodnin iz naslova škod, ki so nastale zaradi povečanega prometa motornih vozil. Ti postopki so povezani s pravom okolja in pomenijo za državo novo razsežnost prava, ki je odvisna od nacionalne strategije o varstvu okolja. Posebno finančno problematiko predstavljajo zahtevki fizičnih oseb oziroma njihovih pravnih naslednikov, ki so jim sodišča v kazenskih postopkih po drugi svetovni vojni izrekla kazen zaplemb premoženja na vrnitev tega premoženja oziroma na plačilo odškodnine.

Zaradi omenjenega povečanja obsega dela in razširitve delovnih pristojnosti Državnega pravobranilstva so strokovni organi opozorili na posledice, ki bodo temu sledile. Poročilo Državnega pravobranilstva iz leta 1998 se zaključuje z besedami:

Namesto zaključka: »Državno pravobranilstvo ugotavlja, da številne finančne obveznosti države presegajo meje zmogljivosti letnih proračunov Republike Slovenije. Menimo, da bi bilo v bodoče v zaščito proračunskih sredstev smotrno v posebnem zakonu ali v Zakonu o izvršbi omejiti možnost prisilnega zasega določenega dela proračunskih sredstev. Neomejeno poseganje v proračun namreč posledično vpliva tudi na suverenost same države.«

ZAKON O DRŽAVNEM PRAVOBRANILSTVU IZ LETA 2007

Zakon o Državnem pravobranilstvu iz leta 1997 je doživel kar nekaj sprememb, in sicer leta 2006 (Ur. l. RS, št. 17/06) in leta 2007 (Ur. l. RS, št. 57/07). Zato so leta 2007 sprejeli nov zakon o državnem pravobranilstvu,²⁵ ki pa ni doživel večjih vsebinskih sprememb, vezanih na samo dejavnost pravobranilstev in na strukturo njihovega poslovanja. Večina sprememb je bila vezana na ocenjevanje uslužbencev in določitev plač ter uvrstitev v plačilne razrede. Te spremembe so vplivale na še dve dopolnitvi zadnjega zakona, in sicer z Ukazom o razglasitvi in dopolnitvi Zakona o Državnem pravobranilstvu (Ur. l. RS, št. 77/09) ter Ukazom o razglasitvi in dopolnitvi Zakona o Državnem pravobranilstvu iz leta 2013 (Ur. l. RS, št. 46/13).

JAVNO PRAVOBRANILSTVO V CELJU

Z dopisom Državnega sekretariata za pravosodno upravo je bilo 15. marca 1956 ustanovljeno Okrajno javno pravobranilstvo v Celju, ki je začelo poslovati 1. julija istega leta. Službene prostore je dobilo v stavbi Okrajnega ljudskega odbora v Celju.

²⁵ Ur. l. RS 2007, št. 94/4689, Zakon o Državnem pravobranilstvu.

V Obvestilu o pričetku delovanja javnega pravobranilstva v Celju²⁶ so bile določene naloge, ki jih bo Javno pravobranilstvo izvajalo:

»Okrajno javno pravobranilstvo bo zastopalo po zakonu o javnem pravobranilstvu (Ur. l. FLRJ, št. 51/55) glede premoženjskih pravic in obveznosti pred sodišči in drugimi državnimi organi okraj Celje, občine na območju tega okraja, zavode, ki jim je priznana lastnost pravne osebe in se financirajo iz okrajnega proračuna ali iz občinskih proračunov, ter sklade, ki so jih ustanovili okrajni oziroma občinski organi in jim je priznana lastnost pravne osebe. Po pooblastilu pa bo okrajno javno pravobranilstvo zastopalo tudi druge zavode, ki so jih ustanovili občinski ljudski odbori oziroma okrajni ljudski odbor.

Okrajno javno pravobranilstvo bo dajalo okrajnim in občinskim organom ter zavodom, ki so jih ustanovili okrajni ljudski odbori in občinski ljudski odbori, na njihovo zahtevo pravna mnenja glede sklenitve premoženjsko-pravnih pogodb in drugih premoženjsko-pravnih zadev. Ta pravna mnenja bo dajalo javno pravobranilstvo le na pisna vprašanja.

Državni organi, ki sklenejo v imenu občine pogodbo o nakupu ali prodaji zemljišča ali poslovne stavbe z zasebnikom, si morajo oskrbeti mnenje okrajnega javnega pravobranilca o pravni veljavnosti pogodbe. Na pogodbah naj bo lustrum²⁷ in po možnosti podpisi strank. Natančnejša navodila so objavljena v Gospodarskem vestniku v številki 2/56 na strani 6.«

Kot prvi javni pravobranilec je bil nastavljen Gregorin Drago, prej sodnik Okrajnega sodišča v Celju, pomagala pa sta mu pravni referent Bruno Šmajdek (z dokončano pravno fakulteto) in pisarniška referentka Marica Urh (z nepopolno srednješolsko izobrazbo). V letu 1957 so pridobili še strojepisko Milico Vrečko (z nepopolno srednješolsko izobrazbo).

Ob koncu prvega leta delovanja je zvezni javni pravobranilec Miloš Radovič opravil pregled Javnega pravobranilstva v Celju in podal ugodno mnenje o delovanju organa. Ugotovil je, da je Okrajni ljudski odbor Celje zagotovil lepe prostore za opravljanje dejavnosti. Pregledal je posamezne vpisnike in zabeležil, da je pravobranilstvo od januarja 1957 prejelo 36 zadev v vpisniku P, 46 zadev vpisnika PN, 24 zadev v vpisniku I, 123 v vpisniku M, 32 zadev v vpisniku A, 192 zadev v vpisniku A-1, 165 v vpisniku JP, 3 zadeve v vpisniku U in 2 zadevi v vpisniku E. Kljub nekaterim napakam, ki so se pojavljale pri delu pravobranilstva (npr. vpisi v nepravi vpisnik), je bilo njihovo delo ocenjeno pozitivno, z veliko mero strokovnosti in predanosti delu.

Skupščina okraja Celje je po 17. členu zakona za izvedbo odprave okrajev v SR Sloveniji in 82. členu statuta okraja Celje na svoji seji dne 30. marca 1965 izdala odločbo, s katero je spremenila Okrajno javno pravobranilstvo v Celju v Občinsko javno pravobranilstvo v Celju, ki je nadaljevalo s svojim delom. Prevezelo je vse uslužbenke okrajnega javnega pravobranilstva in celoten arhiv. Delovalo je na medobčinski ravni, saj so s pogodbo o zastopanju pristopile tudi občine Krško, Brežice, Sevnica (posavske občine so se priključile OLO Celje že 1. avgusta 1963), Slovenske Konjice, Žalec, Šmarje pri Jelšah, Velenje, Šentjur pri Celju, Velenje ter Mozirje. Poslovati je pričelo 1. aprila 1965.²⁸

Javno pravobranilstvo v Celju je delovalo z manjšimi spremembami in večno kadrovske podhranjenostjo v skladu z zakonodajo. Sledilo je spremembam in se jim sproti prilagajalo. Danes deluje v okviru pravobranilske službe, ki jo odreja Zakon o državnem pravobranilstvu kot zunanji oddelek državnega

²⁶ SI_ZAC/1466/001/00001, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje, Obvestilo o pričetku dela javnega pravobranilstva v Celju, AŠ 1.

²⁷ Lustrum je poročilo o zemljiškooknjižnem stanju, ki ga napiše vodja zemljiške knjige, ko primerja predlog stranke za vknjižbo z dejanskim stanjem, vpisanim v zemljiškooknjižnem vložku. Če ni zadržkov za predlagani pis, ga napiše kar na strankino vlogo.

²⁸ SI_ZAC 1466/001/00188, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: Sklep o ustanovitvi medobčinskega javnega pravobranilstva v Celju, AŠ 3

Gradivo Državnega pravobranilstva RS, oddelka v Celju, predano Zgodovinskemu arhivu Celje (leta 2013)

Vpisnik	Leto	Število zadev
JP	1956–1996	1119
JPR	1994–1995	23
P	1956–1996	392
M	1956–1996	1367
R	1956–1994	423
I	1958–1996	244
N	1959–1996	764
U	1956–1971	213
RV	1966–1971	105
O	1987–1991	100
Razl.	1887–1991	45
Vp	1971–1973	24
Zaključni računi	1964–1995	28
Vpisniki in imeniki	1956–1993	51
SKUPAJ		4903

pravobranilstva Republike Slovenije. Zastopa državo, njene organe in upravne organizacije v sestavi, ki so pravne osebe pred Okrajnim sodiščem v Celju, Okrajnim sodiščem v Slovenskih Konjicah, Okrajnim sodiščem v Šentjurju, Okrajnim sodiščem v Šmarju pri Jelšah, Okrajnim sodiščem v Velenju, Okrajnim sodiščem v Žalcu, Okrožnim sodiščem v Celju, Delovnim sodiščem v Celju, Upravnim sodiščem Republike Slovenije – zunanjim oddelkom v Celju, pred Višjim sodiščem v Celju, Višjim delovnim in socialnim sodiščem, Vrhovnim sodiščem Republike Slovenije in Ustavnim sodiščem Republike Slovenije, kadar je na prvi stopnji odločalo sodišče z območja sodnega okrožja Celje.

PISARNIŠKO POSLOVANJE JAVNIH PRAVOBRANILSTEV

V zapisniku kolegija Javnega pravobranilstva LRS z dne 14. decembra 1956 najdemo podatek o vrstah vpisnikov, ki so jih morala obvezno voditi posamezna javna pravobranilstva. Tako se omenjajo vpisniki P za pravnomočne zadeve, A za adhezijske zadeve, I za izvršilne zadeve, N za zadeve nacionalizacije najemnih zgradb in gradbenih zemljišč, JP za pravobranilsko upravo ter novi vpisniki, ki se bodo morali voditi v letu 1957, in sicer A-1 (iz dopisa ni razvidno, za katere vrste zadev gre; predvidevam da za spore v zvezi s splošnim ljudskim premoženjem), E za zadeve ekspropriacije²⁹, PN za plačilne naloge in U za upravne zadeve. Te vpisnike je bilo potrebno voditi po navodilih javnega pravobranilstva LRS z dne **22. 11. 1956 – JP 20/56** (razen vpisnika PN, saj je bil za ta vpisnik izdelan nov obrazec). Leta 1957 so uvedli tudi enoten R vpisnik za razne zadeve (razdružitev solastnine med privatniki in družbenim premoženjem, likvidacije podjetij, zaplembe in druge zadeve). Rn vpisnik so začeli voditi marca 1959, čez tri mesece pa so ga ukinili. Leta 1959 so tako vodili vpisnike P, PN, I, A, A1, U, E, M, JP, Pov, Pers in R.

²⁹ **Ekspropriacija:** uraden odvzem lastninske pravice v korist družbe; razlastitev, razlašanje: npr. ekspropriacija za gradnjo ceste.

NAVODILO O VODENJU VPISNIKOV JAVNEGA PRAVOBRANILSTVA IZ LETA 1960³⁰

Javno pravobranilstvo je vodilo naslednje vpisnike:

- ◉ P vpisnik za pravdne zadeve,
- ◉ PN vpisnik za plačilne naloge,
- ◉ I vpisnik za izvršilne zadeve,
- ◉ A vpisnik za adhezijske zadeve,
- ◉ U vpisnik za upravne zadeve,
- ◉ M vpisnik za zadeve pravnih mnenj,
- ◉ N vpisnik za zadeve nacionalizacije najemnih zgradb in gradbenih zemljišč,
- ◉ JP vpisnik za zadeve uprave javnega pravobranilstva,
- ◉ R vpisnik za razne zadeve,
- ◉ Pers vpisnik za personalne zadeve,
- ◉ Pov vpisnik za zaupne zadeve.

P vpisnik za pravdne zadeve

V P vpisnik so se vpisovale vse aktivne in pasivne (lastne in tuje) tožbe, ki jih je vodilo javno pravobranilstvo pred rednimi in gospodarskimi sodišči ne glede na temelj spora, razen tujih mednarodnih tožb z izdanimi plačilnimi nalogi zoper lastne tožene stranke, ker je bil za vpisovanje takih plačilnih nalogov določen poseben PN vpisnik.

PN vpisnik za plačilne naloge

Vanj so se vpisovali plačilni nalogi rednih in gospodarskih sodišč, izdanih zoper stranke, ki jih je po zakonu bilo dolžno zastopati javno pravobranilstvo.

I vpisnik za izvršilne zadeve

V vpisnik I so vpisovali vse izvršbe in druge vloge v sodnem in upravnem izvršilnem postopku – ne glede na to, kdo je zahtevajoča oziroma zavezana stranka, samo če je eno od teh strank zastopalo javno pravobranilstvo. V ta vpisnik so se tako vpisovali vsi lastni in tuji izvršilni predlogi in vse rešitve za take predloge. Vanj niso vpisovali poziva zahtevajočih upnikov javnemu pravobranilstvu, da pred izvršbo ukrepa po 40. členu Zakona o javnem pravobranilstvu. Taki pozivi so se obravnavali v P ali U vpisniku, to je v vpisniku, v katerem se je zadeva v začetku obravnavala. Če pa se zadeva ni obravnavala v ustreznem vpisniku, ker javno pravobranilstvo pomotoma ni sodelovalo v sporu, se je tak poziv vpisal v R vpisnik.

A vpisnik za adhezijske spore

Vanj so vpisovali vse zadeve, ki so se nanašale na oškodovanje družbenega premoženja, storjenega s kaznivim dejanjem, in so se obravnavale v kazenskem, upravno-kazenskem ali disciplinskem postopku (ne glede na to, v čigavi upravi je bilo to premoženje).

Če je bilo oškodovano družbeno premoženje v upravi gospodarske organizacije, samostojnega zavoda ali sklada z družbenim upravljanjem, ne glede na to, kdo je bil ustanovitelj take organizacije, je vpisalo v ta vpisnik tako zadevo tisto občinsko oziroma okrajno javno pravobranilstvo, na katerega območju je imela sedež taka organizacija oziroma njena samostojna poslovna enota.

Če je bilo oškodovano družbeno premoženje, ki je bilo v upravi politično-teritorialne enote, zavoda ali sklada, ki ga je bilo dolžno zastopati javno pravobranilstvo, potem se je vpisalo v ta vpisnik tisto javno pravobranilstvo, ki je bilo pristojno po zakonu zastopati tak upravni organ.

³⁰ SI_ZAC 1466/001/00065, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: Navodilo o vodenju vpisnikov Javnega pravobranilstva, AŠ 1.

U vpisnik za upravne zadeve

Vanj so vpisovali vse zadeve, ki so se obravnavale v upravnem postopku in upravnem sporu, tudi vse razlastitvene zadeve. Zato so opustili dosedanji E vpisnik za ekspropriacije. V ta vpisnik so vpisovali tudi zadeve iz nacionalizacije najemnih zgradb in gradbenih zemljišč, ko so prenehale poslovati komisije za nacionalizacijo in se je opustil N vpisnik. Zaradi lažjega sestavljanja statističnih in drugih poročil oziroma lažjega in hitrejšega pregleda nad posameznimi upravnimi zadevami so morali v stolpcu 13 zabeležiti vrsto upravne zadeve (ekspropriacija E ali nacionalizacija N in podobno).

M vpisnik za zadeve pravnih mnenj

V ta vpisnik so vpisovali vse zadeve, v katerih je moralo javno pravobranilstvo dati svoja pravna mnenja (bodisi po posebnih bodisi po splošnih določbah Zakona o javnem pravobranilstvu).

N vpisnik za zadeve nacionalizacije najemnih zgradb in gradbenih zemljišč

V vpisnik N so vpisovali vloge in druge rešitve po zakonu o nacionalizaciji najemnih zgradb in gradbenih zemljišč. Ker so v prvi polovici leta 1961 prenehale poslovati komisije za nacionalizacijo in je njihova pristojnost prešla po 55. členu uredbe o postopku za izvedbo nacionalizacije najemnih zgradb in gradbenih zemljišč na upravni organ, so se tudi zadeve po zakonu o nacionalizaciji najemnih zgradb in gradbenih zemljišč vpisovale v U vpisnik. N vpisnik se je opustil in ustrezno zaključil.

JP vpisnik za zadeve uprave javnega pravobranilstva

Obliko in vsebino je določil javni pravobranilec. Vanj so vpisovali vse načelne zadeve, okrožnice, pojasnila, navodila in podobne zadeve, ki so jih prejemale javna pravobranilstva, ali pa zadeve, ki so jih dajala oziroma pošiljala javna pravobranilstva drugim organom.

Pers vpisnik za personalne zadeve

Tudi temu vpisniku je določil obliko in vsebino javni pravobranilec. Vanj so vpisovali vse osebne zadeve, ki so morale biti vpisane v skladu z Zakonom o javnem pravobranilstvu.

POV vpisnik za zaupne zadeve

Obliko in vsebino je določil javni pravobranilec. Vanj so vpisovali vse zadeve zaupnega značaja in vse tiste vloge in dopise, okrožnice ter navodila, ki jih je prejemale javno pravobranilstvo od drugih državnih organov pod označbo Pov.

R vpisnik za razne zadeve

Obliko in vsebino tega vpisnika je določil javni pravobranilec. Vanj so vpisovali vse tiste zadeve, ki jih je obravnavalo javno pravobranilstvo v nespornem postopku in niso spadale v noben prej naveden vpisnik, torej tudi odškodninske zadeve. V ta vpisnik so se vpisovali tudi pozivi zahtevajočih upnikov, da naj javno pravobranilstvo ukrepa v zvezi s plačilom pravnomočne obveznosti po 40. členu Zakona o javnem pravobranilstvu. Vanj so vpisovali tudi vse tiste vloge, ki so pomotoma prispele na javno pravobranilstvo (ne glede na zadevo, ki se je obravnavala v taki vlogi). Vpisali so tudi prispele zadeve, za katere rešitve javno pravobranilstvo ni bilo pristojno.

NAVODILO ZA PISARNIŠKO POSLOVANJE, VODENJE VPISNIKOV IN STATISTIČNE SLUŽBE V JAVNEM PRAVOBRANILSTVU 1965³¹

Navodilo je stopilo v veljavo 1. januarja 1966. Javno pravobranilstvo je vodilo naslednje vpisnike:

³¹ SI_ZAC 1466/001/00212, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: Navodilo za pisarniško poslovanje, vodenje vpisnikov in statistične službe v javnem pravobranilstvu, AŠ 3.

- **PR vpisnik** za zadeve, v katerih je želelo doseči sporazumno rešitev spornega razmerja,
- **PN vpisnik** za mandatne tožbe in prejete plačilne naloge, ki so jih izdajala sodišča,
- **P vpisnik** za pravdne zadeve pri sodiščih splošne pristojnosti in pri gospodarskih sodiščih,
- **I vpisnik** za izvršilne zadeve pri sodiščih splošne pristojnosti, gospodarskih sodiščih in pri upravnih organih,
- **U vpisnik** za zadeve v upravnem postopku, v upravnem sporu in v upravno računskem sporu,
- **A vpisnik** za zadeve priključnega postopka (adhezija) v kazenskem postopku in v prekrških,
- **M vpisnik** za pravna mnenja,
- **JP vpisnik** za zadeve načelnega pomena in splošnega značaja,
- **POV vpisnik** za zaupne zadeve,
- **PERS vpisnik** za osebne zadeve, ki se nanašajo na delavce v pravobranilstvu,
- **RZ vpisnik** za zadeve, ki jih je opravljalo pravobranilstvo na prošnjo in v imenu drugih pravobranilcev ne glede na postopek, v katerem se obravnava zadeva (substitucije),
- **RV vpisnik** za zadeve, ki so se obravnavale v nespornem postopku in za vse druge zadeve, ki niso spadale v noben drug vpisnik.

PR vpisnik za sporazumno rešitev spornega razmerja

V Pr vpisnik so vpisovali zadeve, za katere je želelo pravobranilstvo, preden je začelo pravdo ali kakšen drug postopek, ukreniti vse potrebno, da bi se dosegla sporazumna rešitev spornega razmerja, če so okoliščine to dopuščale. Vanj so vpisovali tudi zadeve, v katerih se je obrnila na pravobranilstvo oseba, ki je nameravala začeti pravdo ali kakšen drug postopek zoper stranko, ki jo je zastopalo pravobranilstvo, ki naj bi obveznosti izpolnilo brez spora. Vpisovali so tudi zadeve, ki so jih pravobranilstvu pošiljale stranke, ko je moralo sprožiti pravdni ali kak drug postopek. Kadar je bil opomin ali kakšen drug ukrep neuspešen, se je zadeva vpisala v P vpisnik. Poleg naštetega so v ta vpisnik vpisovali tudi razna opažanja pojavov in problemov. Redna poročila, ki so jih pošiljala skupščini družbeno-politične skupnosti, so vpisovali v JP vpisnik. Kot zadnje so vpisovali službena poročila o sestankih, na katerih so sodelovali in so bili organizirani zaradi proučevanja problemov, pomembnih za pravno varnost družbenega premoženja.

PN vpisnik za mandatne tožbe in prejete plačilne naloge, ki so jih izdajala sodišča

Vanj so vpisovali mandatne tožbe, ki jih je vlagalo pravobranilstvo v imenu svojih strank (ne glede na to, ali so jih vlagali po zakonu ali po pooblastilu). Prav tako so vpisovali plačilne naloge, ki so jih izdajala sodišča splošne pristojnosti in gospodarska sodišča zoper stranke, ki jih je zastopalo pravobranilstvo po zakonu ali po pooblastilu. Na ta način so se evidentirali podatki o številu izdanih plačilnih nalogih in vloženi ugovori kot tudi drugi podatki, ki jih je nudil ta vpisnik.

P vpisnik za pravdne zadeve pri sodiščih splošne pristojnosti in pri gospodarskih sodiščih

V P vpisnik so vpisovali pravde, ki jih je vodilo pravobranilstvo (v imenu svojih strank ali pa jih je zastopalo po zakonu ali po pooblastilu pred sodišči splošne pristojnosti ali pred gospodarskimi sodišči). Vpisovali so tudi pravde, ki so jih vodile nasprotne stranke zoper stranke, ki jih je zastopalo pravobranilstvo.

Vanj so vpisovali vse tiste pravde oziroma sporne zadeve, ki so bile obravnavane po določilih Zakona o pravdnem postopku in jih ni bilo mogoče rešiti

na miren način. Vse take zadeve, ki so bile nujne, so bile najprej vpisane v PR vpisnik.

V P vpisnik so večkrat prenesli tudi zadeve iz drugih vpisnikov (iz PN, I, U, A, M in RV), če so bile v takih zadevah sprožene pravde.

I vpisnik za izvršilne zadeve pri sodiščih splošne pristojnosti, gospodarskih sodiščih in pri upravnih organih

Vanj so vpisovali vse izvršbe in druge vloge v sodnem in upravnem izvršilnem postopku ne glede na to, kdo je zahtevajoča oziroma zavezana stranka, samo če eno od teh strank zastopa pravobranilstvo. V ta vpisnik so bile prenesene tudi iz drugih vpisnikov (PN, P, U, A in RV), če je bila v takih zadevah potrebna izvršba.

U vpisnik za zadeve v upravnem postopku, v upravnem sporu in v upravno-računskem sporu

V ta vpisnik so vpisovali vse zadeve, ki so se obravnavale v upravnem postopku, upravnem sporu in v upravno-računskem sporu.

A vpisnik za zadeve priključnega postopka (adhezija) v kazenskem postopku in v prekrških

V vpisnik A so vpisovali vse zadeve, ki so se nanašale na oškodovanje družbenega premoženja, storjenega s kaznivim dejanjem, ki se je obravnavalo v kazenskem postopku, ali z dejanjem, ki se je obravnavalo v prekrških (adhezijski postopek) ne glede na to, v čigavi uporabi (upravi) je to premoženje. Vpisi so bili narejeni na osnovi obvestil javnega tožilstva, sodišča in drugih državnih organov ter delovnih organizacij o škodi, prizadejani premoženju družbene lastnine.

M vpisnik za pravna mnenja

V vpisnik M so vpisovali vse zadeve, v katerih je moralo pravobranilstvo dati svoje pravno mnenje, če je bilo tako predpisano s posebnimi predpisi (v Zakonu o prometu z zemljišči in stavbami) ali v Zakonu o javnem pravobranilstvu.

JP vpisnik za zadeve načelnega pomena in splošnega značaja

V JP vpisnik so vpisovali zadeve, ki so se nanašale na upravo in organizacijo službe javnega pravobranilstva, ter zadeve splošnega pomena s področja pravobranilstva (poročila o delu, okrožnice, pojasnila in stališča splošnega pomena, statistična poročila in podobno).

POV vpisnik za zaupne zadeve

V POV vpisnik so vpisovali zadeve zaupnega značaja in tiste spise, ki jih je prejemale pravobranilstvo od drugih organov in organizacij s takšno oznako.

PERS vpisnik za osebne zadeve, ki se nanašajo na delavce v pravobranilstvu

V PERS vpisnik so vpisovali osebne zadeve članov delovne skupnosti pravobranilstva.

RV vpisnik za zadeve, ki so se obravnavale v nespornem postopku in za vse druge zadeve, ki niso spadale v noben drug vpisnik

Vanj so vpisovali zadeve, ki so se obravnavale v nespornem postopku, in zadeve, ki so se nanašale na finančno in računovodsko poslovanje, če se te zadeve niso vpisale v drug vpisnik. Prav tako so v omenjen vpisnik vpisali tudi zadeve, ki niso spadale v noben drug vpisnik, zadeve, ki so pomotoma prispele na pravobranilstvo, zadeve, za katerih reševanje pravobranilstvo ni bilo pristojno, in tudi nezaključene zadeve, kjer so dolžniki obročno odplačevali svoje obveznosti.

SPREMEMBA NAVODIL ZA PISARNIŠKO POSLOVANJE JAVNIH PRAVOBRANILSTEV SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE³²

Leta 1983 je bilo na konferenci javnih pravobranilcev SRS ugotovljeno, da veljavni način evidentiranja dela javnih pravobranilcev ne ustreza več vsebinsko razširjenemu delovnemu področju javnih pravobranilcev. Sklenjeno je bilo, da se vpisniki revidirajo glede na specifičnost in pomen del in nalog, s čimer bi dosegli večjo preglednost posameznih delovnih področij ter poenotili evidentiranje zadev in vodenje statistike.

Veljavna navodila za pisarniško poslovanje (od 29. 12. 1971) javnih pravobranilcev so glede na vsebino zadev delila delovno področje javnih pravobranilcev na sedem vpisnikov, in sicer: P vpisnik, M vpisnik, R vpisnik (ta se deli na I R in II R), I vpisnik, JP vpisnik, Pers. vpisnik in Pov. vpisnik. Ugotovili so, da ima omenjen način vodenja evidenc dve pomanjkljivosti, in sicer:

- ⊗ vpisniki so vsebinsko nepregledni,
- ⊗ vodeni so nedosledno ter neenako, prav tako statistika.

Opozorili so predvsem na vodenje R vpisnika, v katerega so vpisovali vse zadeve, ki so potekale pred sodišči in upravnimi organi, razen seveda tistih zadev, ki so se vpisale v P vpisnik, ter vse ostale zadeve, ki se niso vpisovale v noben drug vpisnik. Ugotavljali so pomembnost R vpisnika, saj so v okviru tega vpisnika izvajala pravobranilstva eno najpomembnejših, a hkrati najbolj občutljivih delovnih področij – pridobivanje nepremičnin iz zasebne v družbeno lastnino, sporazumevanje oziroma sodelovanje pri določanju odškodnine v zvezi s preходом lastninske pravice. Vendar pa je ta vpisnik zajemal tudi manj pomembne in zahtevne naloge, kot so zemljiško-knjižni predlogi, razdružitve lastnine, mejni spori, zapuščine ipd. ter ostale zadeve, ki niso sodile v noben drug vpisnik.

Opozarjali so tudi na nejasnost vpisnika M, ki je zajemal:

- ⊗ pravna mnenja, stališča in odločitve javnih pravobranilcev oziroma namestnikov o reševanju pomembnih družbeno-ekonomskih vprašanj;
- ⊗ pravna mnenja o dopustnosti in pravilnosti pogodb po 9. in 10. členu Zakona o javnih pravobranilstvih;
- ⊗ sestavljanje osnutkov pogodb;
- ⊗ sodelovanje pri sestavljanju osnutkov statutov, odlokov in drugih pravnih aktov;
- ⊗ pregled pogodb na podlagi posebnih zakonov, kjer je bilo javno pravobranilstvo pristojno za presojo enega samega elementa pogodbe – vrednosti.

Zaradi nakazanih pomanjkljivosti v delovnem gradivu so predlagali uvedbo novih vpisnikov pod oznako Razl. (razlastitev), O (odškodnine), N (nepravdno) in Pog. (pogodbe). Z uvedbo novih vpisnikov bi odpravili pomanjkljivosti in dosegli vsebinsko enotnejše in preglednejše vpisnike. Prav tako bi bilo omogočeno preglednejše in enotnejše zbiranje statističnih podatkov in s tem objektivni pregled delovnih področij in obsega dela pri posameznih pravobranilstvih.

Predlagane spremembe so bile naslednje:

- ⊗ P vpisnik za pravde,
- ⊗ Raz. vpisnik za razlastitve,
- ⊗ O vpisnik za odškodnine,
- ⊗ N vpisnik za nepravdne zadeve,
- ⊗ M vpisnik za pravna mnenja,
- ⊗ Pog. vpisnik za pogodbe,
- ⊗ I vpisnik za izvršbe,
- ⊗ R vpisnik za razne zadeve,

³² SI_ZAC 1466/001/00709, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: Sprememba navodil za pisarniško poslovanje javnih pravobranilcev, AŠ 19.

- ⊙ JP vpisnik za upravno-organizacijske zadeve,
- ⊙ Pers. vpisnik za osebne zadeve,
- ⊙ Pov. vpisnik za zaupne zadeve.

P vpisnik za pravde

V vpisnik P so vpisovali:

- ⊙ sporne zadeve (vključno preventiva);
- ⊙ pravdne zadeve, vodene pred rednimi sodišči, sodišči združenega dela, posebnimi samoupravnimi sodišči, ustavnimi sodišči;
- ⊙ menične tožbe, mandatne tožbe;
- ⊙ upravne spore;
- ⊙ zadeve, ki jih opravlja organ za in v imenu drugih javnih pravobranilcev (ne glede na postopek, v katerem se zadeva obravnava);
- ⊙ zadeve v zvezi z oškodovanjem družbenega premoženja s storjenim kaznivim dejanjem v kazenskih postopkih oziroma v postopkih za prekrške;
- ⊙ zahteve za odvzem premoženjskih koristi iz nedopustnih dogovorov.

Raz. vpisnik za razlastitve

V vpisnik Raz. so vpisovali:

- ⊙ sodelovanje v upravnih postopkih v zvezi s pridobivanjem nepremičnin v družbeno lastnino in omejevanjem lastninske pravice oziroma pravice uporabe;
- ⊙ ugotovitev splošnega interesa;
- ⊙ pripravljalna dela kot predhodni postopek;
- ⊙ razlastitvene postopke;
- ⊙ izročitev nacionaliziranih stavbnih zemljišč;
- ⊙ postopke v zvezi z že izvedenimi nacionalizacijami;
- ⊙ postopke v zvezi z zaplembami.

Opomba: Predlagano je bilo, da se v razlastitvenih postopkih, vključno s predhodnimi postopki (pripravljalna dela), vodijo postopki oziroma evidence za vsakega razlaščenca posebej, saj za vsakega tečejo roki in pritožbeni postopki ločeno.

O vpisnik za odškodnine

V vpisnik O so vpisovali:

- ⊙ sodelovanje pri sklepanju pogodb, ki so nadomeščali razlastitve;
- ⊙ sodelovanje v postopkih za določitev odškodnine pred upravnim organom;
- ⊙ sodelovanje v postopkih za določitev odškodnine pred sodišči;
- ⊙ sodelovanje v postopkih za določitev odškodnine za poslovne prostore.

N vpisnik za nepravdne zadeve

Vanj so vpisovali:

- ⊙ razdružitev premoženja;
- ⊙ mejne spore;
- ⊙ služnosti;
- ⊙ sestavo zemljiškoknjižnih predlogov;
- ⊙ postopke za razglasitev mrtvega.

M vpisnik za pravna mnenja

V vpisnik pravnih mnenj so vpisovali:

- ⊙ pismena pravna mnenja, obrazložitve oziroma stališča, ki jih je javni pravobranilec posredoval svojim strankam ne glede na področje oziroma vsebino;
- ⊙ pravna mnenja v smislu 9. in 19. člena Zakona o javnem pravobranilstvu;
- ⊙ sestavo osnutkov pogodb;
- ⊙ sodelovanje pri sestavi osnutkov statutov, odlokov in drugih upravnih aktov.

Pog. vpisnik za pogodbe

V pogodbeni vpisnik so vpisovali pogodbe, ki jih je javno pravobranilstvo kontroliralo na osnovi določb posebnih zakonov.

I vpisnik za izvršbe

Vanj so vpisali upravne ter sodne izvršbe. Če je bil temelj izvršilnega naslova pridobljen v predhodnem postopku, v katerem je sodelovalo javno pravobranilstvo, se je zadeva prepisala iz drugih vpisnikov v izvršilni vpisnik.

R vpisnik za razne zadeve

Vanj so vpisovali:

- ⊙ Dn sklepe, če ni bilo predloga s strani pravobranilstva;
- ⊙ odločbe upravnih organov (prednostna pravica gradnje ipd.);
- ⊙ sklepe sodišč o odvetniških nagradah in bolezninah;
- ⊙ zadeve, ki niso v pristojnosti javnih pravobranilstev ali so sem pomotoma prispele;
- ⊙ razno.

Opomba: Za odločbe upravnih organov in Dn sklepe niso vodili posameznih vpisnikov, temveč so vlagali odločbe upravnih organov po občinah v en spis, prav tako tudi Dn sklepe. Spis je lahko zajemal največ 30 sklepov oziroma odločb.

JP vpisnik za upravno-organizacijske zadeve

V vpisnik JP so vpisovali zadeve, ki so se nanašale na upravno in organizacijsko poslovanje javnega pravobranilstva, ter zadeve splošnega pomena s področja pravobranilstva (poročila o delu, okrožnice, pojasnila in stališča splošnega pomena, statistična poročila, analize in formacije ter zadeve, ki so se nanašale na finančno in računovodsko poslovanje).

ELEKTRONSKI VPISNIKI JAVNIH PRAVOBRANILSTEV

Javno pravobranilstvo je 26. 10. 1992 sklenilo pogodbo o izdelavi elektronskih vpisnikov.³³ Pogodba je vsebovala izdelavo naslednjih vpisnikov:

- ⊙ N vpisnik za nesporne zadeve;
- ⊙ RAZL vpisnik za razlastitve;
- ⊙ DZ vpisnik za denacionalizacije;
- ⊙ JP vpisnik, v katerem so združili vpisnike (JP, PERS, R, Z).

Organizacijski okvir je zahteval:

- ⊙ da je vsak vpisnik ločen program in ga je bilo mogoče instalirati ter uporabljati ločeno od drugih;
- ⊙ da lahko vsi vpisniki uporabljajo skupne šifrante;
- ⊙ da program teče na samostojnih osebnih računalnikih ali računalniški mreži.

Program je vseboval naslednje izbire:

- ⊙ ažuriranje vpisnika (dodajanje novih zapisov, spreminjanje vpisnih podatkov);
- ⊙ pregledi na ekranu (iskanje zapisov po različnih izhodiščnih podatkih ter možnost ažuriranja podatkov ter pregledovanje na ekranu);
- ⊙ izpisi na tiskalniku (iskanje in tiskanje zapisov po različnih izhodiščnih podatkih, izpisovanje na tiskalniku);
- ⊙ koledar (povezan je z vpisnikom z možnostjo neposrednega ažuriranja);
- ⊙ šifranti z možnostjo neposrednega ažuriranja, pregledovanja in izpisovanja;
- ⊙ varovanje podatkov (reindeksiranje podatkovnih baz, arhiviranje podatkov na diskete, sprememba gesla uporabnika).

Prehod na računalniško vodenje vpisnikov je bil predviden za januar 1993.

³³ SI_ZAC 1466/001/1019 Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: Posvetovanje javnih pravobranilcev v Ljubljani, AŠ 26.

DRŽAVNOPRAVOBRANILSKI RED IZ LETA 2002

Državno pravobranilstvo³⁴ vodi evidenco zadev, ki jih obravnava po predpisanih obrazcih, ki so navedeni v tem redu. Vpisniki in pomožne knjige se vodijo računalniško. Zadeve se vpisujejo v posamezne vpisnike glede na vrsto postopkov in zadev. Generalni državni pravobranilec po potrebi odredi odprtje novega ali zaprtje obstoječega vpisnika. Podatki iz vpisnikov so podlaga za statistična in druga poročila.

Vpisniki in pomožne knjige se vodijo kronološko. Vsako pisanje se mora vpisati takoj po prejemu. Vsaka zadeva mora biti vpisana samo v enega od predpisanih vpisnikov. Vpisniki se vodijo ločeno za posamezne vrste postopkov ali zadev. Vsaka posamezna zadeva se vodi v vpisniku pod isto zaporedno številko, dokler ni odčrtana. Če je postopek začelo več oseb ali se postopek vodi zoper več oseb, se zadeva vpiše pod eno zaporedno številko. Pri vpisu pisanja v vpisnik se izpolnijo rubrike v ustreznih nivojih vpisnika. Te so razvidne iz obrazcev in opisa vnosa za posamezni vpisnik, ki je sestavni del tega poslovnika.

Državno pravobranilstvo vodi naslednje vpisnike:

1. Splošne zadeve:
    - ⊗ DP vpisnik za zadeve pravobranilske uprave načelnega pomena in splošne narave;
    - ⊗ Pers. vpisnik za osebne (personalne) zadeve;
    - ⊗ Zaup. vpisnik za zadeve, označene z oznakami tajnosti.

  2. Druge zadeve:
    - ⊗ P vpisnik za pravdne zadeve;
    - ⊗ St. vpisnik za prijave v stečajne postopke, likvidacijske postopke in prisilne poravnave;
    - ⊗ DZ vpisnik za denacionalizacijske postopke in postopke za vračilo zaplenjenega premoženja;
    - ⊗ N vpisnik za nepravdne zadeve;
    - ⊗ I vpisnik za izvršilne zadeve;
    - ⊗ Razl. vpisnik za razlastitvene postopke;
    - ⊗ M1 vpisnik za pravna mnenja o pravni veljavnosti pogodb;
    - ⊗ U vpisnik za upravne zadeve in upravne spore;
    - ⊗ R vpisnik za substitucije v vseh zadevah ter zadeve, ki se obravnavajo na Državnem pravobranilstvu in ne spadajo v noben drug vpisnik;
Na sedežu Državnega pravobranilstva se vodijo še vpisniki:
      - ⊗ E vpisnik za zadeve, ki se obravnavajo pred mednarodnimi sodišči;
      - ⊗ IPS vpisniki za vodenje zanimivih odločb in izredna pravna sredstva;
      - ⊗ M2 vpisnik za pravna mnenja;
      - ⊗ PK vpisnik za predhodne postopke po 539. členu Zakona o kazenskem postopku;
      - ⊗ PP vpisnik za predhodne postopke po 214. členu Zakona o prekrških.
- Pomožne knjige, imeniki, evidenčne kartice in sezname, ki jih vodi Državno pravobranilstvo, so:
- ⊗ evidenca o rokih, narokih in sestankih;
  - ⊗ evidenca o vpogledih v listine, na katerih je oznaka tajnosti;
  - ⊗ knjiga vplačil in izplačil na prehodnem računu;
  - ⊗ dostavna knjiga za neposredno vročanje;
  - ⊗ seznam uvedenih stečajev, likvidacij in prisilnih poravnav;
  - ⊗ seznam nabavljenih knjig in strokovne literature;
  - ⊗ seznam iz arhiva izdanih spisov;
  - ⊗ druge evidence, ki jih Državno pravobranilstvo potrebuje pri svojem delu.

³⁴ Ur. l. RS 2002, št. 90/4481, Državnopravobranilski red.

Razen vpisnikov PK, PP in M2 imajo vsi vpisniki naslovno stran vpisnika oziroma glavni meni, ki vsebuje:

- ⊗ naslov vpisnika – ponudi vpisovanje v izbrani vpisnik;
- ⊗ preglede na zaslonu – možnost pregledovanja podatkov, vnesenih v vpisnik (po tožniku, tožencu, upravičencu, predlagatelju, temelju, organu, ki vodi postopek ...);
- ⊗ izpisi na tiskalniku – možnost poljubnega obdelovanja podatkov, vnesenih v vpisnik, in izpis (po tožniku, tožencu, upravičencu, predlagatelju, organu, ki vodi postopek, več podatkov skupaj ...);
- ⊗ koledar (možnost vpisa evidence premika spisa, pregledovanje koledarja, oblikovanje izpisov in izpisov iz koledarja ter brisanja nepotrebnih podatkov);
- ⊗ šifranti (določeni podatki, ki se pogosto pojavljajo, so šifrirani (stranke, temelj spora, organi, pred katerimi potekajo postopki, vrste rešitve itd.);
- ⊗ vzdrževanje podatkov (podatki, ki se vnašajo, se zavarujejo z (ne)indeksiranjem zbirk podatkov, prepisom podatkov na disketo – izdelovanjem varnostnih kopij in spremembo šifre uporabnika). Ponovno vzpostavitev zbirke podatkov, prepis podatkov z diskete na disk in sortiranje datotek opravljajo pooblaščen programerji.

Evidenca k vpisnikom P, St, DZ, N, I, U, E, PK, PP in DP

V evidenco se vpisujejo zadeve, v katerih je treba v določenem roku vložiti tožbo, pritožbo, ugovor – roki, naroki in obravnave, seje. Evidenca je razdeljena na mesece in dneve. Razen pomožnih knjig in imenikov mora voditi Državno pravobranilstvo tudi seznam pečatov.

ROKI HRANJENJA DOKUMENTARNEGA GRADIVA DRŽAVNEGA PRAVOBRANILSTVA

Pravobranilski red določa roke hrambe. Za dokumentarno gradivo Državnega pravobranilstva veljajo naslednji roki hranjenja:

1. Zadeve pravobranilske uprave:
  - ⊗ personalni spisi – trajno;
  - ⊗ kartotečne kartice zaposlenih – trajno;
  - ⊗ matična knjiga zaposlenih – trajno;
  - ⊗ personalne mape – trajno;
  - ⊗ delovne knjižice – dokler traja službeno in delovno razmerje;
  - ⊗ evidenčni kartoni o izrabi delovnega časa – 5 let;
  - ⊗ dokumentacija o uničenju nepotrebnega dokumentarnega gradiva ter o odbiranju arhivskega gradiva in izročanju arhivu – trajno.
2. Zadeve iz pristojnosti Državnega pravobranilstva:
  - ⊗ JP oziroma DP spisi – trajno;
  - ⊗ vpisniki in imeniki – trajno;
  - ⊗ kartotečne kartice – trajno;
  - ⊗ druge pomožne knjige – trajno;
  - ⊗ vse pravnomočne upravne in sodne odločbe, overjene pogodbe, sklepi – trajno;
  - ⊗ dokumenti v zvezi s finančnim poslovanjem se hranijo skladno s posebnimi predpisi.

Pravobranilski spisi se hranijo deset let od njihovega nastanka, razen če ni z arhivskimi predpisi drugače določeno. Po tem roku se izloči dokumentarno gradivo, ki ima lastnost arhivskega gradiva, in se ga izroči pristojnemu arhivu.

VIRI IN LITERATURA

VIRI

SI_ZAC 1466, Državno pravobranilstvo RS, oddelek Celje 1956–1996.

- ◉ Zakon o javnem pravobranilstvu (Ur. l. FLRJ 1955, št. 51/538, str. 738–773).
- ◉ Temeljni zakon o javnem pravobranilstvu (Ur. l. SFRJ 1965, št. 15/299, 639–643).
- ◉ Zakon o javnem pravobranilstvu (Ur. l. SRS 1976, 19/908, str. 1064–1066).
- ◉ Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o javnem pravobranilstvu (Ur. l. SRS, št. 31/1454, str. 1734–1735).
- ◉ Zakon o Državnem pravobranilstvu (Ur. l. RS 1997, št. 20/1141).
- ◉ Zakon o Državnem pravobranilstvu (Ur. l. RS 2007, št. 94/4689).
- ◉ SI_ZAC 1466/001/00065, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: Navodilo o vodenju vpisnikov Javnega pravobranilstva 1960, AŠ 1.
- ◉ SI_ZAC 1466/001/00212, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: Navodilo za pisarniško poslovanje, vodenje vpisnikov in statistične službe v javnem pravobranilstvu 1965, AŠ 3.
- ◉ SI_ZAC 1466/001/00709, Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: Sprememba navodil za pisarniško poslovanje javnih pravobranilcev 1983, AŠ 19.
- ◉ SI_ZAC 1466/001/1019 Državno pravobranilstvo RS oddelek Celje: Posvetovanje javnih pravobranilcev v Ljubljani 1992, AŠ 26.
- ◉ Državnopravobranilski red (Ur. l. RS 2002, št. 90/4481).

LITERATURA

Melik, Jelka: Državni pravobranilec Republike Slovenije in njegovi predhodniki. V: *Arhivi* 31 (2008), št. 2, str. 273–279.

Tratar, Boštjan: Prehrojena pot in nadaljnja smer razvoja državnega pravobranilstva republike Slovenije kot organa pravosodja. V: *Pravnik* 129 (2012), str. 159–171.

ZUSAMMENFASSUNG

FINANZPROKURATUR – ANWALT DES STAATES DIE ENTWICKLUNG DER INSTITUTION DURCH DAS ARCHIVGUT DER ÖFFENTLICHEN PROKURATUR IN CELJE

Das Historische Archiv Celje übernahm im Januar 2013 das Archivgut der externen Abteilung der Finanzprokurator der Republik Slowenien in Celje. Trotz irreführender Angaben, dass das Archivgut der öffentlichen Prokurator in Celje nicht erhalten sei, stellte sich bei näherer Durchsicht des nicht geordneten Archivs der externen Abteilung in Celje heraus, dass deren Archivgut seit der Gründung im Jahr 1956 bis zum heutigen Tag fast vollständig erhalten ist. Das Archivgut der Prokurator Celje stellt eine reiche Quelle zur Erforschung der Entwicklung und Tätigkeit der öffentlichen Prokuratoren in Slowenien dar, da es mit wenigen inhaltlichen Lücken in den einzelnen Jahrgängen hervorragend erhalten ist. Durch den Blick der Prokurator kann deren Kampf um die Einordnung in die Organe der Rechtsprechung und deren langjährige Bemühung um eine klarere Abgrenzung ihres Wirkungsbereichs beobachtet werden, wurde doch mehrmals versucht, sie aufzuheben und ihre Tätigkeit den Anklagebehörden zu übertragen. Mit der Einführung des Volksanwalts der Selbstverwaltung hat der Staat die Grenzen ihrer Zuständigkeit zusätzlich verwischt und ihren Kampf um den Bestand dieser Institution vorangetrieben.